

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
КАФЕДРА РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В ПРОЦЕСІ ПРОСТОРОВОГО
ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Студентка 2 курсу магістратури заочної
форми навчання спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування» освітньо-
професійної програми «Місьцеве
самоврядування»
Ломко Марина Анатоліївна

Науковий керівник
кандидат економічних наук,
доцент кафедри регіональної політики
Берданова Ольга Володимирівна

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі
немає запозичень із праць інших авторів без
відповідних посилань
Студентка _____ (підпис)

Робота допущена до захисту в екзаменаційній комісії рішенням кафедри
регіональної політики від «17» листопада 2023 р., протокол № 1/1
Завідувач кафедри регіональної політики, доктор наук з державного
управління, професор
Колтун Вікторія Семенівна _____ (підпис)

Київ 2023

АНОТАЦІЯ

Ломко М. А. Взаємодія органів публічної влади в процесі просторового планування розвитку територій – Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». – Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2023.

Зміст анотації.

Ключові слова: взаємодія органів публічної влади, просторове планування, сталий розвиток, моніторинг та оцінка, інвестиційна діяльність, відновлення України, економічне зростання, розвиток, участь громади, життєве середовище, екологія, потреби міста і мешканців.

ANNOTATION

M.A. Lomko Interactions of public authorities in the process of spatial planning for territorial development. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Qualifying scientific work for obtaining an educational degree at the second level of higher education (Master's degree), field of study: 28 «Public Management and Administration», specialty: 281 «Public Management and Administration». – Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, 2023.

Contents of annotation

Keywords: Interactions of public authorities, spatial planning, sustainable development, monitoring and evaluation, investment activities, Ukraine's recovery, economic growth, development, community participation, living environment, ecology, city and residents' needs.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Ломко М. Оновлення містобудівної документації в умовах відновлення України (на прикладі міста Київ). Місцеве самоврядування в умовах відновлення України: виклики та перспективи : матеріали Міжнар. круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні (Київ, 9 груд. 2022 р.): / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. С. Колтун, Ю. Ф. Дехтяренка. Київ: Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2022. С.103-105.

Берданова О., Ломко М. Взаємодія органів публічної влади в процесі просторового планування розвитку територій. Вітчизняний парламентаризм: виклики в сучасному геополітичному вимірі : матеріали щорічного Всеукраїнського круглого столу до Дня Гідності та Свободи України (Київ, 21 листоп. 2023 р.) (у друці).

ЗМІСТ

_Тос152091085

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1_ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В КОНТЕКСТІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ	8
1.1 Роль та форми взаємодії органів публічної влади.....	8
1.2 Нормативно-правові засади просторового планування розвитку громад	14
РОЗДІЛ 2_АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	20
2.1 Взаємодія органів публічної влади на прикладі українського досвіду ..	21
2.2 Приклад міста Києва та Ірпеня	24
РОЗДІЛ 3_НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЩОДО ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ	34
3.1 Просторове планування в умовах післявоєнного відновлення України	36
3.2 Генеральні плани населених пунктів, як інструмент визначення основних напрямків розвитку територій, на прикладі міста Києва	38
3.3 Залучення іноземних інвестицій, як інструмент просторового планування	47
3.3.1 Зміна соціально-економічного стану в Україні та його вплив на загальний інвестиційний клімат у країні	58
3.3.2 Перспективні напрямки залучення іноземних інвестицій для розвитку територіальних громад	61
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогодні виявлення особливостей взаємодії органів публічної влади в процесі просторового планування розвитку територій є важливим елементом сталого розвитку територій. В умовах сьогодення суспільство постійно зазнає змін у визначенні своїх пріоритетів. Просторове планування розвитку територій має відповідати сучасним вимогам та зміненим стандартам. Для цього необхідне забезпечення ефективної взаємодії між органами влади та громадою в цьому процесі і на кожному з його етапів. Така взаємодія є важливою для створення сприятливого економічного клімату та розвитку територій.

Просторове планування розвитку територій має спрямовуватися на покращення якості життя мешканців, враховуючи їхні потреби та погляди на розвиток території де вони проживають, навчаються, лікуються, народжують дітей, розважаються та відпочивають.

Питання впливу комфортного життєвого середовища та особливості щодо його створення розглядається політиками та урбаністами з різних точок зору у різних виданнях, таких як: книга Йен Гел «Міста для людей»; книга Володимира Нудельмана «Несправедливість простору»; книга Ганни Бондар «Архітектурні конкурси та конкурси розвитку територій: демократія в дії».

Питання взаємодії органів публічної влади в цьому процесі розглядають багатьох фахівців у багатьох роботах, таких як: посібник Яни Брусенцової «Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері містобудування»; посібник Яни Брусенцової «Застосування земельного законодавства в діяльності органів місцевого самоврядування» тощо.

Не дивлячись на увагу до цієї проблеми та її актуальність в (будемо сподіватись) найближчий післявоєнний період, досі не вирішено багато проблемних питань, існує недосконалість у законодавстві, не чітко сформульована роль громади у цьому процесі та її права. Існує багато питань щодо інструментарію та інституцій, що потребують оновлення (вдосконалення)

для організації процесів та їх впровадження у життя. Крім того на сьогодні слід окрему увагу приділити питанням екології, її відновлення та збереження. Крім того перед країною постала проблема міграції та пов'язаних з цим процесів.

Така масштабна низка питань насамперед потребує комплексного підходу до проблеми: розробка стратегії, внесення змін до законодавства, впровадження змін до процесів розробки та затвердження містобудівної документації та цільових програм, вдосконалення системи участі громади у процесах просторового планування, розширення можливостей щодо отримання інформації про плани розвитку території для її мешканців, зміна інвестиційного клімату у державі та розширення можливостей щодо залучення інвестицій для розвитку територіальних громад. Також важливим аспектом є впровадження інноваційних технологій та цифровізації процесів.

Мета

Метою моєї магістерської роботи є виявлення особливостей взаємодії органів публічної влади між собою, громадою та бізнес-середовищем в процесі просторового планування розвитку територій.

Завдання

Проаналізувати теоретичні засади взаємодії органів публічної влади та чинне законодавство у сфері містобудівної діяльності.

Розглянути зарубіжний та український досвід взаємодії органів публічної влади.

Дослідити особливості просторового планування в Україні на прикладі розробки генеральних планів міст та іншої містобудівної документації.

Виявити особливості залучення іноземних інвестицій в Україну, їх вплив на просторовий розвиток територій, в тому числі в умовах воєнного стану.

Об'єкт: Процеси взаємодії органів публічної влади.

Предмет: Взаємодія органів публічної влади в процесі просторового планування розвитку територій.

Методи

Теоретико-методологічною основою кваліфікаційної магістерської роботи є:

Аналіз планувальних документів, таких як міські плани, зонування, регіональні плани;

Вивчення законодавчих актів, які регулюють просторове планування, взаємодію різних рівнів влади та їхні повноваження.

Експертні опитування (проведення опитувань серед зацікавлених сторін, таких як місцеві жителі, бізнес-спільнота та інші, може визначити їхні погляди на взаємодію органів влади в плануванні).

Аналіз прийняття рішень, аналіз територій та системний аналіз.

Публічні слухання та консультації (участь громади).

Моніторинг та оцінка реалізації проектів.

Структура роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел, а також додатків. Загальний обсяг роботи становить 70 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В КОНТЕКСТІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ

1.1 Роль та форми взаємодії органів публічної влади

Взаємодія органів публічної влади є важливим аспектом демократичного управління та забезпечення правової держави. Теоретичні засади взаємодії органів публічної влади визначають принципи, на яких ґрунтується цей процес. Основні теоретичні концепції взаємодії органів публічної влади включають такі аспекти:

Розділення влади (Монтеск'є)

Ідея розділення влади визначається як розподіл функцій держави між різними органами (законодавчим, виконавчим, судовим) з метою уникнення зловживань та забезпечення системи контролю і балансу влади. [1]

Контроль і противаги (Джон Локк)

Засновано на ідеї, що кожен орган має свої функції, але при цьому інші органи повинні мати можливість контролювати та збалансовувати його дії. Це забезпечує взаємодію та перевірку влади між різними гілками держави. [1]

Функціональна спеціалізація (Вудро Вільсон)

Виділення основних функцій держави та їх делегування конкретним органам з метою підвищення ефективності та спеціалізації управління. [1]

Правова держава (Рейнгольд Нібур та інші)

Підкреслення важливості дотримання правових принципів та законності в діяльності органів публічної влади. Це включає забезпечення рівності перед законом, гарантування прав та свобод громадян. [1]

Політична легітимність (Макс Вебер)

Влада повинна мати легітимність у очах громадян. Це може бути досягнуто через виборчий процес, дотримання прав людини та інших демократичних принципів. [1]

Співпраця та консенсус (Джон Роулз)

Бетонізує ідею справедливого процесу прийняття рішень, який враховує інтереси різних суспільних груп та сприяє досягненню консенсусу. [1]

Зазначені теоретичні засади є лише деякими з напрямків у вивченні та розвитку концепцій взаємодії органів публічної влади. Реальна практика може включати елементи різних концепцій в залежності від конкретних умов та історичного контексту кожної країни.

Взагалі, робимо висновок, що органи публічної влади мають відігравати пріоритетну роль у організації формального життя суспільства, забезпечуючи реалізацію влади та вирішення актуальних проблем для забезпечення добробуту та порядку в кожній окремій громаді та у суспільстві загалом. Роль і форми взаємодії таких органів можуть (та мають) змінюватись, адаптуючись до конкретної системи влади та правового устрою країни.

Законодавчі органи мають домінуючу роль тому, що визначають закони та правила, які регулюють відносини у суспільстві. Вони мають право приймати нові закони та змінювати існуючі. Законодавча влада взаємодіє з іншими гілками влади шляхом обговорення та прийняття законів. Закони можуть визначати повноваження та обов'язки виконавчої та судової влади.

Крім того законодавчі органи затверджують державні та місцеві бюджети.

Роль виконавчої влади в наступному. Виконавча влада забезпечує роботу урядових структур та відповідає за виконання прийнятих та існуючих законів. Це, серед іншого, включає в себе виконання бюджету, розробку політик, містобудівної документації та здійснення державного управління.

Виконавча влада взаємодіє з законодавчою владою шляхом виконання законів та розробки ініціатив для проектів нових законів. Також вона має взаємодіяти з судовою владою (в межах законодавства) в рамках правозахисту та виконання певних рішень суду.

Судова влада, в свою чергу, розглядає правопорушення, вирішує спори, та захищає конституційні права громадян. Вона виступає в ролі незалежного органу, який забезпечує правопорядок та справедливість.

Судова влада має взаємодіяти з іншими владними структурами шляхом розгляд справ, пов'язаних з законами, та шляхом визначення конституційності законів та дій різних владних структур.

Громадяни грають важливу роль у вирішенні суспільних питань, захищаючи свої потреби, бачення та вимоги до життєвого простору. Цивільне суспільство містить неформальні організації, які активно взаємодіють з владою для представлення інтересів громадян та здійснення громадського контролю. Громадяни та громадські організації взаємодіють з владою шляхом прийняття участі у виборах, створення петицій, проведення громадських акцій тощо. Громадянське суспільство має проводити діалог із владою для вирішення соціальних та економічних питань.

Взаємодія всіх цих гілок влади є ключовою для забезпечення балансу та дотримання принципів правової держави, в тому числі в процесі просторового планування територій.

Взаємодія органів влади в процесі просторового планування розвитку територій є дуже важливою для ефективного розвитку територій та забезпечення їх сталого розвитку. Просторове планування охоплює багато питань щодо життєдіяльності та розвитку, такі як розміщення будівель, формування соціальної та інженерної інфраструктури, заходи із захисту довкілля, транспорт (автомобільний, рейковий, водний, повітряний), економічний розвиток, наявність місць прикладання праці (в тому числі час, що витрачається мешканцями на дорогу до них), та інші аспекти організації території. Органи влади, що відповідають за просторове планування, включають місцеві, регіональні та національні урядові структури.

Місцеві органи влади визначають конкретні плани розвитку для своїх територій (генеральні плани, детальні плани території, плани зонування, цільові програми розвитку тощо), враховуючи потреби громад та регіональні особливості.

Регіональні владні структури мають взаємодіяти з місцевими органами самоврядування для забезпечення координації та контролю, а також визначення відповідності місцевих планів загальним стратегіям регіонального розвитку.

Національні уряди мають встановлювати політики та загальні стандарти, фінансові цілі (можливості та зобов'язання) для просторового планування розвитку територій та забезпечення координації та співпраці між різними регіонами.

Як і в будь-якому іншому аспекті взаємодії владних структур, одним з найважливіших є залучення громад у процес прийняття рішень щодо просторового планування. Така співпраця важлива для врахування місцевих потреб та традицій з метою запобігання конфліктів. Також співпраця має охоплювати інтереси інших зацікавлених сторін, таких як бізнес-структури та неприбуткові організації, що також можуть приймати участь у консультаціях та допомагати визначати пріоритети для розвитку територій.

В процесі просторового планування розвитку територій важливим аспектом є фінансування. Координація між різними рівнями влади дуже важлива для бюджетного планування та забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів. Процес децентралізації, що на сьогодні активно впроваджується в Україні, допоможе національному уряду надавати фінансову підтримку проектам, а місцевим та регіональним урядам – розподіляти ресурси відповідно до пріоритетів.

Наступною ланкою співпраці публічних органів влади в процесі просторового планування розвитку територій є співпраця з іншими галузями, такими як транспорт, екологія, інженерна та соціальна інфраструктура. Співпраця органів публічної влади, що відповідальна за різні аспекти просторового розвитку, допомагає забезпеченню інтегрованого та збалансованого підходу до вирішення проблем.

Враховуюче викладене слід зауважити, що взаємодія органів влади в процесі просторового планування сприяє забезпеченню сталого розвитку територій, раціональному використанню територій та задоволенню потреб

різних груп зацікавлених сторін. Законодавчі органи визначають правовий фреймворк для просторового планування, встановлюючи правила та процедури для розробки та реалізації планів, а виконавчі реалізують встановлені цілі та стратегії на місцях, згідно встановлених законів, норм та правил.

Такі процеси доцільно розглядати не тільки в межах однієї країни. На сьогодні дуже актуальними є приклади взаємодії органів публічної влади між різними країнами. Наприклад на виконання доручення Київського міського голови В. Кличка від 25.10.2023 № 1038 [2] здійснено візит до міста Мілан (Італійська Республіка) директора Департаменту економіки та інвестицій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації).

Візит здійснено з метою участі представників міста Києва у створенні європейського хабу з розвитку та відбудови міст України, який сприятиме сталому розвитку та інноваційним процесам у містах і регіонах України в сферах архітектури, дизайну та урбаністики, обміну досвідом та інноваційним підходам щодо реконструкції та відновлення міст, шляхом залучення міжнародних інвестицій для підтримки проектів міського розвитку в Україні. [3]

Відповідно до програми візиту 31.10.2023 в місті Мілан представниками України взято участь у конференції «Лабораторія з відбудови України». «Лабораторія з відбудови України» - це проєкт, запропонований Міланською Трієннале та Національним Музеєм Мистецтв XXI сторіччя (MAXXI), підтриманий Міністерством закордонних справ і міжнародного співробітництва Італійської Республіки та Міністерством культури Італійської республіки, що має на меті створення європейського хабу з відновлення України відповідно до принципів сталого розвитку та інноваційності з особливою увагою до об'єктів соціальної інфраструктури таких, як школи та заклади культури шляхом залучення культурних інституцій, підприємств, митців та проєктувальників. [3]

Фундації MAXXI та Triennale Milano – культурні інституції, які з моменту свого заснування займаються передовими дослідженнями сучасної архітектури, і мета яких – відігравати активну роль у вирішенні питань, пов'язаних з

навколишнім середовищем, соціальними питаннями, технологіями та геополітикою. Розраховуючи на архітектурну спадщину та досвід Італії, а також власну здатність розвивати робочі відносини з європейськими партнерами, фундації прагнуть поставити свої навички та ноу-хау на службу сталому відновленню України. [3]

Мета конференції – розглянути питання реконструкції міст та архітектурних об'єктів, пошкоджених унаслідок війни росії проти нашої країни, а також збереження та відновлення культурної спадщини України.

Участь у обговоренні взяли представники урядів України та Італії, мери українських та італійських міст, представники культурних інституцій, серед яких:

Антоніо Таяні – Віце-прем'єр-міністр – Міністр закордонних справ і міжнародного співробітництва Італійської Республіки; Дмитро Кулеба – Міністр закордонних справ України (онлайн); т.в.о міністра культури та інформаційної політики України Ростислав Карандєєв (олайн); Дженнаро Санджуліано – Міністр культури Італійської Республіки; Луїджі Бруньяро – мер міста Венеція; мери українських міст Одеси та Львова (онлайн). [3]

Міністр закордонних справ і міжнародного співробітництва Італійської Республіки Антоніо Таяні зазначив, що «Лабораторія відбудови України» є надзвичайним проектом відродження та миру. Ідея цього проекту – об'єднати вміння італійських митців, дизайнерів, міжнародних культурних установ та бізнесу для сприяння урбаністичному й архітектурному відновленню українських міст, починаючи з Одеси, під патронатом Італії, іззастосуванням «зеленого», цифровізованого, трансформаційного підходу». [3]

У своєму вступі т.в.о. міністра культури та інформаційної політики України Ростислав Карандєєв наголосив, що: «російська агресія спрямована на тотальне знищення української духовності та ідентичності та подякував італійським партнерам за підтримку та співпрацю у відновленні культурних об'єктів України, зокрема Спасо-Преображенського собору в місті Одеса». [3]

У рамках сесій конференції обговорено питання відбудови Спасо-Преображенського собору та інших пошкоджених історичних об'єктів міста Одеси, були продемонстровані попередні проекти відновлення міст Харкова, Миколаєва, Ірпіня. Доповідачі підкреслили, що всі проекти створюються з огляду на досвід відновлення міст після Другої світової війни і з урахуванням потреб сьогодення та технологій. Зокрема, розробляються транспортні карти, передбачається впровадження зелених технологій, використовується урбаністичний просторовий підхід. Також до розробки проектів планується залучення широкого кола фахівців від громадських організацій. [3]

Окрема увага була приділена участі італійської сторони у питанні будівництва соціального житла в Україні та ролі італійського бізнесу, який надаватиме свій унікальний досвід в галузі архітектури та італійські ноу-хау задля відбудови та трансформації українських міст. [3]

Загалом проєкт «Лабораторія відбудови України» складається з трьох етапів: перший відбудеться у Мілані (24-28 листопада 2023), щоб зібрати разом дані та інформацію про проєкти; другий – у Римі і включатиме слухання професійних та інституційних діячів України; третій етап відбудеться у місті Києві та стане завершальною подією, саме там планується формулювання основ для подальшого розширення співробітництва між державами. [3]

Така співпраця є чудовим прикладом взаємодії органів публічної влади, та будимо сподіватись принесе відчутний результат. Цього напевно не можна сказати, будемо спостерігати.

1.2 Нормативно-правові засади просторового планування розвитку громад

Нормативно-правові засади просторового планування розвитку громад різних країн можуть варіюватися в залежності від країни та рівня урядової влади (місцевий, регіональний, національний). Однак існують загальні принципи та принципи, які часто визначають нормативно-правовий контекст просторового планування.

Багато країн визначають принципи сталого розвитку та забезпечення громадянських прав у конституції. У більшості країн існують закони, що визначають правовий фреймворк для просторового планування. Ці закони встановлюють процедури розробки та затвердження генеральних планів та інших документів просторового та стратегічного планування, а також правила використання земель.

Законодавство в цілому визначає ступінь автономії та повноважень місцевих органів у сфері просторового планування. Місцеві громади користуються своїм правом розробляти власні місцеві плани розвитку.

Багато нормативно-правових актів різних країн світу містять положення, які стимулюють стале використання ресурсів, збереження природних екосистем та раціональне використання земель.

Законодавство всіх розвинених країн вимагає залучення громадськості та зацікавлених сторін у процес просторового планування, включаючи консультації, відкриті слухання та інші форми участі.

Залучення громади у процес просторового планування є важливим елементом для створення ефективних та прийнятних для всіх рішень щодо розвитку територій. Громадська участь сприяє створенню більш демократичних та збалансованих просторових стратегій, враховуючи різні потреби, погляди та інтереси громадян.

Організація публічних засідань та слухань для представлення та обговорення планів розвитку, визначений законодавством обов'язковий етап в процесі розробки та затвердження містобудівної документації.

Цей етап допомагає створити відкритих платформ для обговорення ідей розвитку території відповідної громади та збору відгуків від громади.

Для отримання найбільш вагомих результатів необхідно поширити інформацію про предмет обговорення та надати доступ до необхідних матеріалів, забезпечити доступ до інформації про плани розвитку, можливості участі та вплив на прийняття рішень.

Одним з інструментів, що використовує міжнародна спільнота є створення робочих груп або комітетів, що включають представників громади та експертів для більш детального обговорення конкретних питань.

В сучасному світі доцільне використання різноманітних електронних платформ. Доцільне використання веб-сайтів, мобільних додатків та соціальних мереж для залучення громади та збору відгуків.

Також допоможе використання геопросторових даних та географічних карт для візуалізації планів та допомоги громаді у розумінні просторових аспектів.

Слід взяти до уваги, що просторове планування має терміни впровадження, котрі мають досить тривалий термін впровадження (наприклад етапи розробки детальних планів територій мають конкретні строки реалізації: 3-7 та 15-20 років, і це найкоротші терміни серед містобудівної документації).[4] Тому важливо залучити до процесу молодь, як одних з основних «споживачів» отриманих результатів. Залучення шкільних та студентських груп до процесу (навчання та створення відчуття відповідальності за майбутнє) дасть змогу правильно зорієнтуватися в проблемах та потребах молоді і правильно відкоригувати відповідні вектори розвитку територій.

Процес залучення громадськості до просторового планування розвитку територій потребує проведення опитувань та анкетувань для збору думок та пропозицій громади.

Найбільш ефективним буде збір відгуків та пропозицій в режимі реального часу під час заходів та подій у громаді.

Не слід зневажати співпрацю з неприбутковими організаціями, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами для спільного вирішення проблем та впливу на розвиток відповідної території.

Ефективне врахування думки громадськості потребує створення системи запитів, відповідей та пояснення, яким чином вони враховані у процесі планування. Цей процес в Україні врегульовано постановою Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 № 555 «Про затвердження Порядку проведення

громадських слухань щодо проектів містобудівної документації на місцевому рівні». Пунктом 1 цього порядку визначено, що: «Цей Порядок визначає механізм проведення громадських слухань щодо проектів містобудівної документації на місцевому рівні: комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад (далі - комплексні плани), генеральних планів населених пунктів, а також детальних планів територій у межах та за межами населених пунктів».[5]

Залучення громади в просторове планування забезпечує більш глибокий розгляд місцевих потреб та створює більш відповідальні та прийнятні для громади стратегії розвитку.

Просторове планування повинно дотримуватися норм та стандартів охорони навколишнього середовища. Це може включати зонування для природно-заповідних територій, обмеження експлуатації природних ресурсів та інші заходи. Такий процес впорядкований Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку»: «Цей Закон регулює відносини у сфері оцінки наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виконання документів державного планування та поширюється на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, управління відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі (далі - території з природоохоронним статусом), крім тих, що стосуються створення або розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду». [6]

Законодавство також має підтримувати економічну стабільність та визначати заходи для забезпечення економічної стійкості та раціонального

використання земель з огляду на економічні інтереси. В Україні це врегульовано Законом України «Про захист економічної конкуренції» тощо.

Крім того потрібно раціонально та ефективно впроваджувати розроблені заходи в життя та імплементувати їх шляхом залучення державних та інвестиційних коштів, що потребує оновлення процедур змін просторових планів у відповідності до змін у суспільних потребах та економічних умов. Тут допомагає Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922-VIII.

Ці нормативно-правові засади сприяють раціональному та збалансованому розвитку громад, забезпечуючи сталість та врахування інтересів всіх зацікавлених сторін.

Загалом містобудування в Україні регулюється: Законами України «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про архітектурну діяльність», «Про основи містобудування», санітарними нормами та правилами, державними будівельними нормами та ін.

Відповідно вимог статті 25 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»: «режим забудови територій, визначених для містобудівних потреб, встановлюється у комплексних планах, генеральних планах населених пунктів, планах зонування та детальних планах територій».[7]

Відповідно до статті 9 Закону України «Про архітектурну діяльність»: «будівництво (нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт) об'єкта архітектури здійснюється відповідно до затвердженої проектної документації, державних стандартів, норм і правил у порядку, визначеному Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності». [8]

«Право на забудову земельної ділянки реалізується її власником або користувачем за умови використання земельної ділянки відповідно до вимог містобудівної документації». [7]

Резюмуємо наступне. Законодавство у сфері містобудівної діяльності в Україні базується на кількох ключових законах та підзаконних актах:

Постійно вносяться зміни у Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» (перша редакція від 17.02.2011 № 3038-VI), що забезпечує загальний порядок регулювання містобудівної діяльності.

Важливими є засади, визначені Законом України «Про охорону культурної спадщини» (від 21.05.2020 № 1035-IX), який встановлює правила та порядок охорони об'єктів культурної спадщини в процесі містобудування.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил благоустрою та забудови населених пунктів» (від 06.03.2019 № 280), що визначає вимоги до благоустрою та забудови населених пунктів.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил розміщення, будівництва та обслуговування тимчасових споруд та об'єктів» (від 20.06.2012 № 484), який встановлює вимоги до тимчасових споруд та об'єктів.

Але вони не охоплюють всі проблемні питання на шляху просторового планування. Насамперед містобудівна діяльність України потребує прийняття Містобудівного кодексу України (на сьогодні існують тільки проекти такого нормативно-правового акту).

Ці законодавчі акти визначають основні принципи містобудування, регламентують відносини між суб'єктами, визначають порядок забудови та використання земель, а також встановлюють правила благоустрою населених пунктів в Україні.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Взаємодія органів публічної влади є важливою складовою ефективною державної системи. Зарубіжний досвід може надати корисних прикладів того, як ця взаємодія може бути організована. Ось кілька прикладів з різних країн:

1. США: У Сполучених Штатах, взаємодія органів публічної влади регулюється системою поділу влади між федеральним та штатними рівнями уряду. Ця система передбачає, що федеральний уряд та штатні уряди мають свої власні обов'язки та повноваження, але вони також співпрацюють та координуються на різних рівнях, наприклад, у виконанні федеральних законів чи програм.

2. Європейський Союз: В Європейському Союзі існує система взаємодії між різними органами, такими як Європейська Комісія, Європейський Парламент, і Рада Європейського Союзу. Ці органи мають свої ролі в процесі прийняття рішень, і вони співпрацюють у різних сферах, щоб розвивати політику та законодавство ЄС.

3. Норвегія: Норвегія відома своєю демократичною системою, де взаємодія органів публічної влади базується на консенсусі та «ввімкнутості». Різні публічні органи, включаючи уряд, парламент та локальні органи самоврядування, співпрацюють у процесі прийняття рішень, що дозволяє враховувати думку громадян.

4. Японія: В Японії існує традиція співпраці між різними рівнями влади, включаючи центральний уряд, префектурні уряди та муніципальні органи. Ця співпраця сприяє вирішенню проблем та забезпечує ефективну роботу системи.

5. Швеція: Швеція відома своєю системою парламентської демократії, де влада розділена між парламентом (Риксдагом) і урядом. Уряд формується на

основі парламентських виборів, і парламент має значний вплив на діяльність уряду. Ця система сприяє взаємодії між законодавчою та виконавчою владою.

6. Канада: Канада використовує систему федералізму, де влада розділена між федеральним та провінційними урядами. Ця система передбачає взаємодію між різними рівнями уряду при вирішенні питань, які належать до їхньої компетенції. Канада також має механізми співпраці між федеральним та провінційними урядами для досягнення загальних цілей.

7. Індія: В Індії існує система взаємодії між центральним урядом і урядами різних штатів. Ця країна також має палату представників (Лок Сабха) і раду штатів (Раджа Сабха) для законодавчого процесу на рівні центрального та штатного уряду. Взаємодія між цими рівнями влади важлива для забезпечення розвитку всіх регіонів країни.

Всі ці приклади ілюструють різноманітність систем взаємодії органів публічної влади в різних країнах. Кожна система має свої переваги та недоліки і базується на політичних, історичних і культурних контекстах кожної країни. У принциповому виборі моделі взаємодії органів публічної влади важливо враховувати потреби та цінності конкретної країни та її громадян.

Основна мета завжди полягає в забезпеченні ефективного функціонування держави та задоволенні потреб громадян (мешканців кожного територіального утворення). Важливо враховувати, що кожна країна (місцевість) має свої особливості та культурні відмінності, які впливають на спосіб, яким взаємодіють органи публічної влади.

2.1 Взаємодія органів публічної влади на прикладі українського досвіду

Характеризуючи публічне управління в Україні, варто зазначити, що в умовах функціонування централізованої системи держава справляє значний вплив на суспільство та фактично регламентує усі сфери життєдіяльності. Відповідно, відсуваються на другий план демократичні принципи, обмежуються

свободи громадян та загалом нівелюються конструктивні спрямування громадянського суспільства.

Натомість за умов функціонування децентралізованої системи управління (що на сьогодні активно та результативно впроваджується) можна говорити про відхилення від декларативності громадянських прав до реального розвитку громадянського суспільства, перетворення його на самодостатнє та готове діяти задля забезпечення, як загальних інтересів і потреб, так і інтересів окремих громадян. Тобто основним, що надає децентралізація влади, є низка можливостей для суспільства та кожного окремого громадянина для відстоювання своїх прав, самореалізації, розвитку тощо. Разом із децентралізацією влади, яка має забезпечити умови для створення спроможних органів влади на місцях, кожна місцева громада отримує перспективи для розвитку та певний вплив на цей процес через співпрацю із владою на місцях та організацію взаємоконтролю. На базі цього посилюється громадянське суспільство й активізуються його інститути, котрі беруть на себе частину функцій із забезпечення життєдіяльності громадян. Як зазначають дослідники, серед основних факторів проведення децентралізації влади варто виділити систему чіткого розмежування сфер функціонування органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. Із забезпеченням децентралізації влади відбувається значне стимулювання процесу становлення громадянського суспільства та широкого розвитку його інститутів. На наступному етапі вже інститути громадянського суспільства чинять вплив на владу, спонукають до передачі функцій та повноважень на нижчий рівень управління, створюють умови для забезпечення прозорості управлінських процесів й залучення до цього громадянського суспільства. Результатом стає те, що громадськість усвідомлює власну значимість та усвідомлено трансформує взаємини з владою на партнерські, бере на себе відповідальність за суспільно-політичні процеси. Держава ж за таких умов з абсолютистської перетворюється на сервісну, тобто таку, що створена й діє завдяки громадянам на їх благо.

Отже, на першому етапі проведення децентралізації влади вона, здебільшого, має незаперечний вплив на суспільство та односторонньо провадить суспільну трансформацію. За органами публічної влади лишається цілком керівна позиція та є характерною ієрархізованість. Інститути громадянського суспільства на цьому етапі відіграють роль стороннього наглядача та виконавця.

На другому етапі громадянами усвідомлюється власна значимість, внаслідок чого відбувається подальший розвиток громадянського суспільства, а його інститути набувають рис активного учасника процесу суспільної трансформації. Широкий загаль стає більш мобільним у плані розв'язання важливих питань місцевого значення та намагається включатись у процес ухвалення владно-управлінських рішень.

Третій етап можна вважати умовно заключним етапом. Ступінь розвитку інститутів громадянського суспільства та їх чисельна кількість досягає такої межі, що вони самі вже можуть: 1) виступати у ролі активного суб'єкта проведення реформ; 2) впливати на діяльність органів публічної влади різних рівнів; 3) від імені місцевого населення висловлювати вимоги, наводити доводи та приймати рішення; 4) брати на себе відповідальність за людське благополуччя. Відповідно, на третьому етапі відбувається збалансування системи публічного управління, органи влади співпрацюють із інститутами громадянського суспільства й взаємодіють на усіх рівнях. Надалі відбувається процес вільного розвитку, який залежатиме, в більшій мірі, від місцевої специфіки та критичної маси свідомих політично активних громадян, готових включитися у процеси управління та регулювання усіх сфер життя на місцевому рівні. [9]

Взаємодія органів публічної влади зокрема в процесі просторового планування розвитку територій є важливою складовою для забезпечення ефективного і сталого розвитку. У реаліях України цей процес регулюється законодавством та залучає різні органи та інституції.

2.2 Приклад міста Києва та Ірпеня

У масті Києві Міська рада приймає рішення стосовно стратегічних планів розвитку Києва. Її члени обговорюють і затверджують основні напрямки розвитку міста, бюджет та інші важливі аспекти. Міська адміністрація, у свою чергу, відповідає за виконання рішень ради і розробку детальних стратегій розвитку.

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства (центральний орган влади) має вплив на регіональний розвиток та будівництво. Воно надає фінансову підтримку та рекомендації щодо розвитку міста, сприяючи координації між різними рівнями влади.

Міністерство екології та природних ресурсів забезпечує здійснення екологічної політики та контроль за впливом розвитку Києва на природне середовище.

Міністерство інфраструктури відповідає за розвиток транспортної та комунікаційної інфраструктури міста, що важливо для забезпечення ефективного розвитку.

Міністерство економіки надає економічні рекомендації та аналіз для створення умов для економічного зростання Києва.

Громадські організації і активісти громадські групи і активісти вносять важливий внесок у процес стратегічного планування, представляючи голос громади та вимагаючи транспарентності та врахування потреб мешканців.

Бізнес-середовище має великий вплив на розвиток міста, і влада повинна співпрацювати з підприємцями для забезпечення економічного росту та створення робочих місць.

Міжнародні організації та іноземні інвестори можуть надавати фінансову підтримку та експертну допомогу у впровадженні стратегій розвитку.

Взаємодія між цими органами полягає в обговоренні і узгодженні цілей і завдань розвитку міста, а також у вирішенні питань фінансування,

інфраструктури, екології, економічного розвитку та інших аспектів. Важливою складовою цієї взаємодії є врахування потреб і думок місцевого населення та громадськості, щоб забезпечити сталість та прийняття рішень, які краще відповідають потребам міста і його мешканців.

Для ефективної взаємодії органів публічної влади в процесі стратегічного планування розвитку міста Києва і досягнення сталого успіху, доцільно вжити наступні заходи:

Доповнити існуючі інституційні механізми координації неформальними утвореннями, в яких представники громади спільно з відповідними владними органами та бізнес-спільнотою зможуть обговорювати та узгоджувати стратегічні питання розвитку міста.

Розробити довгострокові стратегії розвитку, а саме розробити детальні плани території та стратегії розвитку міста Києва на декілька років вперед, з урахуванням впливу наслідків військової агресії, питань економічного росту, інфраструктури, екології, освіти, транспорту та інших аспектів.

Впровадити (посилити) громадський контроль з метою забезпечення відкритості та доступності інформації щодо розвитку міста. Громадські обговорення та публічні консультації допомагають врахувати думки громади під час розробки та затвердження містобудівної документації та вирішення важливих соціально-економічних питань.

Оцінити перспективи фінансування та наявні ресурси для розрахунку необхідних фінансових ресурсів для реалізації стратегічних цілей. Це може включати державні бюджети, інвестиції, міжнародну допомогу та інші джерела фінансування (передбачені законодавством).

Також потрібен регулярний моніторинг та оцінка впровадження стратегічних планів для визначення досягнень та корекції необхідних змін.

Обов'язковим є співпраця з міжнародними партнерами та організаціями для обміну досвідом і залучення міжнародних ресурсів.

Використання ефективних інформаційних технологій для збору, аналізу та моніторингу даних, що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень.

Найважливішими завданнями є забезпечення розвитку інфраструктури та житлово-комунальних послуг: співпраця між міською адміністрацією, міністерством житлово-комунального господарства та іншими відповідними органами для забезпечення якісної і доступної інфраструктури та послуг для мешканців міста.

Важливим є переорієнтація у вирішенні питань освіти, охорони здоров'я, культури та соціальної підтримки в стратегічних планах міста, відповідно до тих соціальних змін, що на сьогодні відбуваються у суспільстві.

Ефективність такої переорієнтації забезпечать компетентні та ефективні міські адміністрації та інші виконавчі органи для впровадження стратегічних завдань.

Запровадження заходів для збереження і підтримки природних та культурних цінностей міста, а також для зменшення негативного впливу на довкілля забезпечить сталий розвиток території міста Києва.

Залучення місцевих громад до процесу планування та реалізації стратегічних ініціатив допоможе зняти громадську напругу та вирішити багато нагальних питань (проведення регулярних громадських обговорень, зустрічей і консультацій для залучення громадськості та забезпечення відкритості прийняття рішень та відкритого обміну інформацією).

Необхідно звернути увагу та врахувати глобальні тенденції шляхом аналізу світових та регіональних тенденцій, таких як зміни клімату, технологічний розвиток і демографічні зміни, для адаптації стратегій розвитку.

На допомогу прийде розвиток інфраструктури для інновацій шляхом залучення і підтримки інноваційних технологій та підприємств для стимулювання економічного зростання та створення робочих місць.

Взаємодія цих аспектів сприяє створенню імплементованих та успішних стратегій розвитку Києва, які враховують економічні, соціальні та екологічні виклики та забезпечують зростання якості життя для мешканців міста. Важливою є постійна координація, моніторинг та готовність до адаптації

стратегій у відповідь на змінні обставини, в тому числі в умовах воєнного та післявоєнного стану.

А тепер розглянемо взаємодію органів публічної влади на прикладі Київської області:

Різні органи влади та департаменти області повинні спільно працювати над розробкою та впровадженням стратегічних планів. Це вимагає регулярних зустрічей, обміну інформацією та координації зусиль для досягнення спільних цілей.

Громадські організації та громадяни повинні мати можливість брати участь у процесі стратегічного планування. Це сприяє підвищенню легітимності та прийняття стратегії розвитку серед мешканців області.

Органи влади повинні проводити аналіз та дослідження для з'ясування потреб та можливостей території. Це включає в себе оцінку економічних, соціокультурних та екологічних аспектів.

Одним із важливих завдань є визначення стратегічних пріоритетів розвитку, які відображають потреби та пріоритети області. Це допомагає зорієнтувати ресурси та зусилля в потрібному напрямку.

Важливо визначити, які інструменти та ресурси будуть використовуватися для реалізації стратегічних цілей. Це включає бюджетування, фінансування та інші ресурси.

Після прийняття стратегії важливо встановити систему моніторингу та оцінки, щоб визначити, наскільки ефективно реалізуються задачі та досягаються цілі.

Ця взаємодія органів публічної влади в процесі просторового планування розвитку територій сприяє створенню цілісних та урівноважених стратегій, які сприяють сталому розвитку Київської області.

Процес просторового планування розвитку територій в Київській області має бути розділений на кілька послідовних кроків:

На основі аналізу та консультацій з участю різних стейкхолдерів розробляється конкретний стратегічний план розвитку території. В цьому документі визначаються мета, завдання, пріоритети, стратегії та програми дій.

Стратегічний план піддається публічному обговоренню, де громадськість та інші зацікавлені сторони мають можливість висловити свої пропозиції та зауваження. Після обговорення стратегічний план піддається затвердженню відповідними органами влади.

Один з найважливіших етапів - це виконання стратегічного плану. Органи влади мають приймати конкретні заходи для досягнення поставлених цілей та відстежувати прогрес у реалізації.

Система моніторингу та оцінки допомагає визначити, наскільки ефективно реалізуються заходи і чи досягаються цілі. Потрібно внести корективи в стратегію, якщо виникають проблеми або змінюються умови.

Органи влади повинні регулярно інформувати громадськість та інші зацікавлені сторони про прогрес у реалізації стратегії розвитку. Це сприяє відкритості та впровадженню кращих практик.

Стратегічний план може потребувати коригувань у зв'язку зі змінами обставин, новими викликами чи можливостями. Постійний аналіз та адаптація важливі для успішної реалізації.

Взаємодія органів публічної влади Київської області в процесі просторового планування розвитку територій має сприяти сталому та збалансованому розвитку області, задоволенню потреб громадян та забезпеченню їхнього благополуччя.

Київська область може співпрацювати з іншими областями та містами для спільного вирішення транскордонних питань і розвитку інфраструктури, що сприяє регіональній інтеграції та підвищенню конкурентоспроможності.

Включення сучасних технологій та інновацій у стратегічний план може сприяти розвитку економіки та покращанню якості життя громадян. Це включає в себе цифрові ініціативи, створення інноваційних кластерів і розвиток інфраструктури для стартапів.

Врахування екологічних аспектів в стратегічному плануванні допомагає зберегти природне середовище та забезпечити сталість розвитку. Сприяння відновлювальним джерелам енергії, зменшення викидів та збереження природних ресурсів може бути важливою частиною стратегії.

Забезпечення соціальної справедливості та розвитку культурних і соціальних ініціатив важливою частиною стратегічного планування. Це включає в себе покращення освіти, охорони здоров'я, доступу до культурних заходів та інших аспектів життя громадян.

Всі ці аспекти взаємодії органів публічної влади Київської області в процесі просторового планування розвитку територій повинні допомагати створенню сталої та інноваційної моделі розвитку області, яка враховує потреби всіх громадян і забезпечує їхнє благополуччя.

Місто Київ, як столиця, не є типовим прикладом та показовим шаблоном розвитку територіальних громад України. Тому детально розглянемо приклад однієї (конкретної) з територіальних громад Київської області – Ірпінської територіальної громади.

Ірпінська територіальна громада знаходиться в Київській області України. Це місько-сільська територіальна громада, яка об'єднує в собі місто Ірпінь та Козинці, Діброва, Михайлівка-Рубежівка, Забуччя. [10]

За даними на 2022 рік, населення Ірпінської територіальної громади складає близько 85 тисяч осіб. У громаді діє власний муніципальний апарат, який відповідає за забезпечення функціонування міста та сіл. [10]

Ірпінь є значним науково-виробничим центром, в якому розташовані численні вищі навчальні заклади, наукові інститути та підприємства. Також у місті є розвинута інфраструктура: медичні заклади, культурно-освітні центри, спортивні майданчики, парки та інші громадські простори.

Сільські населені пункти Ірпінської територіальної громади забезпечені власною соціально-економічною інфраструктурою, а також мають доступ до послуг та інфраструктури міста.

У громаді діє Рада Ірпінської територіальної громади, яка займається прийняттям рішень та координацією роботи органів місцевого самоврядування. Також у громаді діє і місцевий громадський бюджет, який розподіляється на реалізацію проектів та ініціатив, які стосуються розвитку громади.

Ірпінська територіальна громада є важливим транспортним вузлом, через який проходять автомобільні та залізничні магістралі, що забезпечують зв'язок між Києвом та іншими регіонами України.

Основними галузями економіки Ірпінської територіальної громади є наука, освіта, виробництво та послуги. У місті розташовані численні наукові інститути, вищі навчальні заклади та виробничі підприємства, які спеціалізуються на виробництві електроніки, металообробки, харчових продуктів та інших видів продукції.

Ірпінська територіальна громада має розвинуту систему освіти, включаючи дошкільні навчальні заклади, загальноосвітні школи, професійні та вищі навчальні заклади. Крім того, в місті діє багато громадських організацій та культурних центрів, які забезпечують населенню доступ до різноманітних культурних заходів та розважальних програм.

У Ірпінській територіальній громаді також діє розвинута медична інфраструктура, яка включає в себе лікарні, поліклініки, амбулаторії та інші заклади охорони здоров'я. Також у місті діє мережа спортивних клубів та фітнес-центрів, яка дозволяє мешканцям громади займатися різноманітними видами спорту та підтримувати своє здоров'я в гарній формі.

У загальному фінансуванні процесу надання публічних послуг в громаді Ірпеня здійснюється за рахунок різних джерел, що забезпечує більшу ефективність та доступність цих послуг для місцевого населення.

При плануванні видаткової частини основною метою було збереження соціальної спрямованості бюджету Ірпінської міської територіальної громади, забезпечення фінансування гарантованих державою виплат, реалізації конституційних норм, розв'язання проблем житлово-комунального господарства.

Обсяг видатків загального фонду бюджету Ірпінської міської територіальної громади на 2023 рік заплановано 717,5 млн грн, в тому числі по освіті – 317,9 млн грн, по охороні здоров'я – 30,2 млн грн, по соціальному захисту населення – 18,7 млн грн, по житлово-комунальному господарству – 83,8 млн грн, по культурі і мистецтву – 11,4 млн грн, по фізичній культурі і спорту – 10,8 млн грн, по державному управлінню – 85,9 млн грн, економічну діяльність (утримання доріг та сприяння розвитку малого та середнього підприємства тощо) – 7,3 млн грн, на іншу діяльність (на ліквідацію надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха, проведення мобілізаційних заходів, програма «Безпечна Ірпінська міська територіальна громада» на 2021-2024 роки) – 22,1 млн грн, обслуговування боргу – 22,6 млн грн, інші видатки (резервний фонд) – 106,6 млн грн. [10]

Просторове планування для Ірпінської територіальної громади - це комплексний процес розробки стратегічних планів та рекомендацій для оптимального розміщення об'єктів та ресурсів на території муніципалітету. Цей процес включає в себе аналіз економічних, соціальних та екологічних аспектів, визначення потреб громади та залучення громадськості для врахування їх поглядів.

На етапі визначення стратегічних цілей враховуються в тому числі основні напрямки просторового розвитку Ірпінської громади, щоб створити план розвитку, який відповідає конкретним потребам місцевого населення. Розробка концепції включає в себе створення загального плану розміщення інфраструктури та об'єктів, таких як дороги, освітні та медичні заклади тощо.

Планування інфраструктури передбачає розробку конкретних проектів та ініціатив для поліпшення життя мешканців. Також визначаються правила землекористування, щоб забезпечити раціональне використання земельних ресурсів. Ухвалення та впровадження плану вимагає співпраці місцевої влади, бізнес-груп, громадських організацій та мешканців для досягнення спільних цілей та забезпечення сталого розвитку Ірпінської територіальної громади.

Але, на сьогодні, ситуація є значно складнішою, такою, що вимагає коригування звичайних шаблонів та методів дій, підходів до просторового планування для врахування вимог, потреб та викликів, що з'явилися у зв'язку з військовою агресією російської федерації.

Відновлення Ірпінської територіальної громади після військової агресії російської федерації може виявитися дуже складним і тривалим процесом. Проте, просторове планування може відіграти ключову роль у відновленні і розвитку зруйнованих або пошкоджених територій.

Для початку потрібно оцінити збитки та потреб громади, провести докладний аналіз збитків, спричинених військовою агресією, і визначити основні (термінові) потреби громади. Це може включати оцінку знищених інфраструктурних об'єктів, житлового фонду, соціальних служб тощо.

В цьому процесі допоможе залучення громадськості. Важливо враховувати думки та потреби місцевого населення у процесі відновлення. Залучення громадськості допомагає створити плани, які враховують реальні потреби і відчуття громади.

Спираючись на отримані результати, враховуючи думку фахівців та міжнародний досвід можна створити стратегію відновлення, визначивши пріоритетні напрямки, такі як відновлення інфраструктури, житлового фонду, економічного розвитку та соціальних послуг.

Також необхідно спрямовувати погляд у майбутнє та розробити концепцію сталого розвитку територіальної громади:

Насамперед вона має враховувати особливості відновлення після війни. Визначати, які нові підходи можна використовувати для створення стійкої та життєздатної громади.

Для того, щоб відновити комфортне життя в громаді необхідно приділити вагу плануванню інфраструктури:

По перше, розробити плани відновлення інфраструктури, таких як дороги, школи, медичні заклади, а також створити заходи для відновлення житлового сектору.

По друге доцільно підтримати економічний розвиток:

Розглянути ініціативи щодо підтримки економічного відновлення, можливостей для підприємництва та розвитку робочих місць, врахувати міжнародну підтримку та максимально залучити її до процесу. Залучення міжнародної підтримки та експертів для надання порад та фінансової допомоги у відновленні значно прискорить процес відновлення.

Тож, як висновок розуміємо, що цей процес вимагає співпраці влади, громадськості, міжнародних партнерів та інших зацікавлених сторін для створення виважених та ефективних планів відновлення та розвитку Ірпінської територіальної громади після війни.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЩОДО ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Просторове планування територій є важливим інструментом для розвитку населених пунктів та забезпечення їх ефективності і сталого розвитку.

Серед іншого вона включає в себе наступне.

Оптимізація використання землі, а саме ефективне розташування різних видів земель (житлова, комерційна, промислова, сільськогосподарська) для максимізації їхнього використання та мінімізації конфліктів.

Сталий економічний розвиток, а саме планування території, яке дозволяє розробляти стратегії для сталого розвитку, враховуючи економічні, соціальні та екологічні аспекти.

Транспортна інфраструктура, як один з найважливіших елементів у визначенні векторів розвитку. Транспортно-інженерне планування враховує розміщення доріг, залізниць, аеропортів та інших транспортних мереж для забезпечення ефективності переміщень і зв'язку.

Екологічна збалансованість, що на сьогодні виступає одним з найважливіших критеріїв оцінки якості та придатності будь-якої території. Включає в себе врахування природних ресурсів та екосистем при плануванні для збереження природного середовища та запобігання негативним екологічним впливам.

Розміщення об'єктів громадської інфраструктури не можна не включати в перелік основних елементів просторового планування. Планування визначає місця для шкіл, лікарень, парків, спортивних майданчиків та інших об'єктів, що сприяють підвищенню якості життя мешканців.

Соціальна адаптація на сьогодні відіграє ключову роль в процесі просторового та стратегічного планування територій та передбачає забезпечення рівного доступу до інфраструктури і ресурсів для всіх верств населення, а також врахування соціокультурних особливостей територіальних громад.

Міське планування загалом, це створення ефективних та зручних територій для мешканців міських громад включаючи пішохідні зони, зони автомобільного транспорту, громадського транспорту, зони паркування особистого транспорту, зони для відпочинку, місця для спільних заходів, місця прикладання праці, навчання, медичного обслуговування, спорту та дитячого дозвілля.

Також необхідно враховувати необхідність управління ризиками і кризовими ситуаціями, з врахуванням розташування об'єктів та інфраструктури з урахуванням можливих ризиків (наприклад, небезпеки від загроз військових дій на території, повеней, землетрусів тощо) для забезпечення безпеки населення.

Обов'язковим та безумовно цінним є участь громади. Це важливий аспект, що враховує громадську думку і вимоги місцевого населення при розробці планів, щоб забезпечити взаємодію та задоволення потреб кожної громади.

Просторове планування є складним і багатоаспектним завданням, що вимагає балансування різних інтересів і врахування різноманітних чинників для створення життєздатного і збалансованого середовища.

Взаємодія органів публічної влади в процесі просторового планування розвитку територій є ключовою для забезпечення збалансованого та стійкого розвитку. Органи влади на різних рівнях - місцевому, регіональному та національному - грають важливу роль у визначенні стратегічних напрямків та прийнятті рішень, які впливають на територіальний розвиток.

Місцеві, регіональні та національні органи влади повинні співпрацювати для забезпечення взаємодії та узгодженості між різними рівнями планування. Це може включати обмін інформацією, консультації та участь у вирішенні спільних питань.

Залучення місцевого населення до процесу прийняття рішень є важливим аспектом просторового планування. Органи влади повинні створити механізми для громадської участі, щоб враховувати погляди та потреби мешканців у планах розвитку території.

Різні органи влади з різних галузей, таких як економіка, транспорт, екологія та інші, повинні співпрацювати для забезпечення комплексного та збалансованого розвитку території. Це може включати вирішення конфліктів інтересів і взаємне узгодження стратегій.

Використання геопросторової інформації та геоінформаційних систем може полегшити обмін даними між різними органами влади та поліпшити аналіз та прийняття рішень.

Органи влади можуть спільно розробляти та ухвалювати плани розвитку, враховуючи потреби різних сфер та рівнів управління.

Спільний моніторинг та оцінка виконання планів розвитку можуть допомогти визначити ефективність прийнятих рішень та внести корективи для досягнення бажаних результатів.

Взаємодія між органами публічної влади у процесі просторового планування вимагає відкритості, транспарентності та готовності до співпраці для створення стійких та ефективних стратегій розвитку території.

3.1 Просторове планування в умовах післявоєнного відновлення України

Просторове планування в умовах післявоєнного відновлення в Україні є надзвичайно важливим елементом для створення ефективних стратегій відновлення та розвитку територій, які постраждали внаслідок війни.

Найголовнішим етапом є оцінка збитків та потреб, що дасть змогу докладно аналізувати збитки, спричинених війною, та визначити основні потреби територій та мешканців. Це включає оцінку зруйнованих інфраструктурних об'єктів, житлового фонду, соціальних служб тощо.

Залучення місцевого населення до процесу прийняття рішень щодо відновлення допоможуть ефективно та неупереджено з'ясувати реальні потреби та вимоги громади щодо відновлення їх життєвих просторів. Громадські консультації допомагають врахувати погляди та потреби мешканців у планах розвитку та відновлення.

Розроблення стратегії відновлення, визначення пріоритетних напрямків для відбудови та розвитку найважчий та найважливіший етап процесу відновлення. Він передбачає відновлення інфраструктури, соціальних послуг, економічного потенціалу та забезпечення сталої реабілітації загальної життєздатності території кожної територіальної громади.

Розробка планів щодо відновлення житлового фонду для тих, хто втратив свої домівки під час конфлікту становить одну з найважливіших ланок післявоєнної трансформації.

Також особливу увагу слід приділити розробленню планів щодо відновлення та розвитку інфраструктури, такої як дороги (в тому числі відновлення мостів), інженерні мережі, комунікації, установи адмінпослуг, школи, медичні заклади, заклади реабілітації, заклади освіти, розважально-культурні заклади, установи обслуговування населення, відновлення об'єктів охорони культурної спадщини, та інше.

Обов'язковим, в умовах післявоєнного стану, стане створення заходів для підтримки економічного відновлення, створення робочих місць та підприємництва, що також включатиме іноземне інвестування, яке ми розглянули у попередньому розділі.

Не можна уникати такої важливої переваги, як можливість взаємодії з міжнародними партнерами та організаціями для отримання фінансової та технічної підтримки, до якої вони зараз дуже відкриті.

Проведення регулярного моніторингу та оцінки виконання планів для визначення ефективності прийнятих рішень та коригування стратегій за необхідності.

Ці кроки допоможуть визначити перспективи та шляхи відновлення територій, сприяючи їхньому стійкому та врожайному розвитку після перемоги у воєнному конфлікті.

3.2 Генеральні плани населених пунктів, як інструмент визначення основних напрямків розвитку територій, на прикладі міста Києва

Київ у 2002 році отримав Генеральний план розвитку міста Києва та його приміської зони до 2020 року (на сьогодні документ досі чинний та є безстроковим).

На сьогодні продовжується розробка проекту нового Генерального плану міста Києва здійснюється на виконання Указу Президента України № 157/2008 «Про невідкладні заходи щодо розвитку міста Києва», рішення Київської міської ради від 18.09.2008 № 262/262 «Про розробку нового Генерального плану розвитку міста Києва та його приміської зони до 2025 року».

Відповідно до пункту 4.1 ДБН Б.1.1-15:2012 «Склад та зміст Генерального плану населеного пункту» (що на сьогодні досі чинний в частині обов'язкових вимог до містобудівної документації) визначено, що: «Генеральний план населеного пункту є основним видом містобудівної документації на місцевому рівні, призначеним для обґрунтування довгострокової стратегії планування та забудови території населеного пункту». [11] Зауважимо, що на сьогодні вступив у дію новий ДБН Б.1.1-14:2021 «Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні». [31]

Як приклад містобудівної документації, можна розглянути фрагмент проекту Генерального плану розвитку міста Києва.

Рис. 1 Фрагмент проекту генерального плану розвитку міста Києва

Головною метою генплану є:

виявлення ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інтелектуальних тощо) для забезпечення соціально, економічно й екологічно збалансованого сталого розвитку міста,

формування економічного потенціалу і повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь,

удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікативно-інформаційної, інженерної, екологічної інфраструктури,

поліпшення умов проживання, відпочинку й оздоровлення,

збереження та збагачення біологічного різноманіття і культурної спадщини. [12]

Основні проблеми міста:

- Хаотична переущільнена забудова.
- Перевантаження центру.
- Недостатній рівень забезпеченості закладами дитячої освіти, спорту.
- Брак зелених насаджень, комфортних публічних просторів.
- Перевантаженість транспортної мережі, нестача переходів через Дніпро,

затори;

- недосконала система амортизації транспортного руху.
- Недостатній розвиток мереж швидкісного громадського транспорту.
- Дисбаланс в структурі місць прикладання праці між Лівобережжям і

Правобережжям.

- Застарілий житловий фонд.
- Неупорядковане паркування.
- Не розвинена велоінфраструктура.
- Зношена інженерна інфраструктура.
- Розміщення житлової забудови в межах санітарно-захисних зон.
- Проблема утилізації сміття.
- Занедбані промислові зони.
- Значний рівень маятникової міграції.

- Незадовільний стан об'єктів культурної спадщини [12]

Серед основних проблем територіального розвитку, які можуть вирішуватись розробкою містобудівної документації, а саме Генеральним планом, передбачено вдосконалення функціонально-планувальної структури міста:

розвиток транспортно-комунікаційних коридорів

розвиток системи громадського обслуговування і рекреації;

формування сьомої планувальної зони загальноміського рекреаційно-громадського центру, яка створюється у долині Дніпра, на Дніпровських островах та схилах, прибережних озеленених смугах;

раціональне використання вільних міських земельних ресурсів, модернізація застарілого житлового фонду;

реструктуризація із зміною функцій деградованих промислово-складських та інших територій із збереженням;

розвитком бюджетоутворюючих підприємств,

розвитком публічних просторів;

баланс розселення і трудового тяжіння. [12]

Рис.2

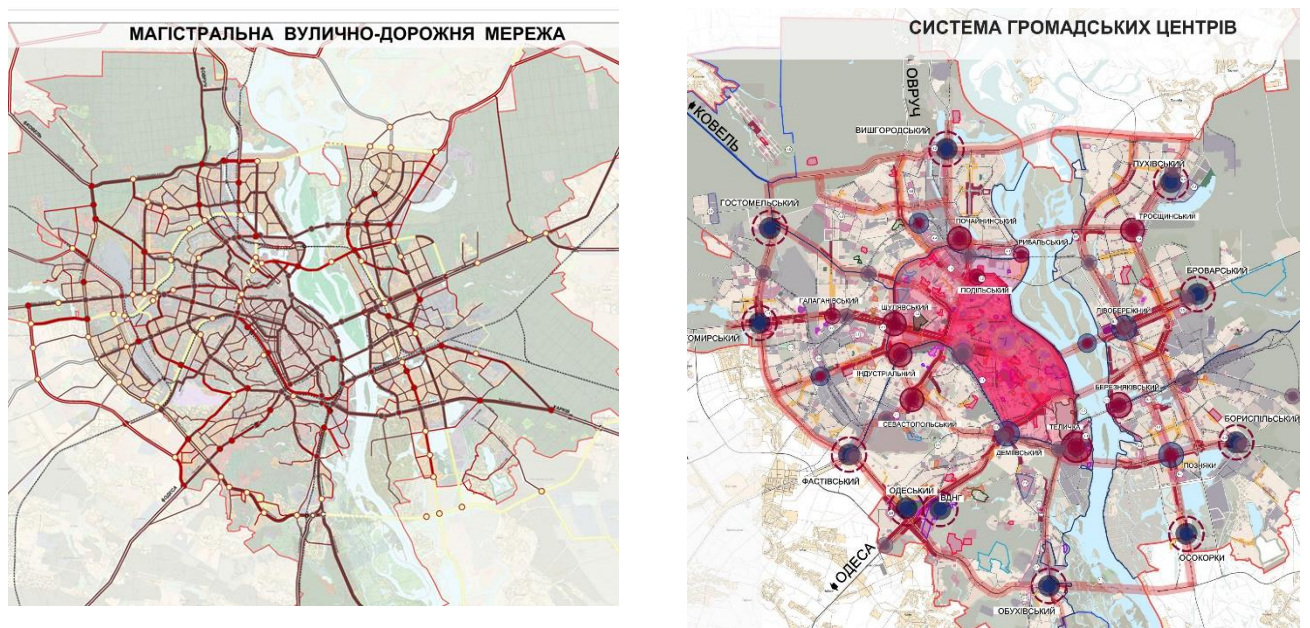

Рис. 2 Фрагменти системи громадських центрів та магістральної вулично-дорожньої мережі проекту генерального плану розвитку міста Києва

Найголовнішим етапом в процесі просторового планування (а саме розробці містобудівної документації) є громадські обговорення та консультації з громадськістю.

Консультації з громадськістю проводяться з метою залучення громадян до участі в управлінні державними справами, надання можливості для їх вільного доступу до інформації про діяльність органів виконавчої влади, а також забезпечення гласності, відкритості та прозорості діяльності зазначених органів.

Проведення консультацій з громадськістю має сприяти налагодженню системного діалогу органів виконавчої влади з громадськістю, підвищенню якості підготовки рішень з важливих питань державного і суспільного життя з урахуванням громадської думки, створенню умов для участі громадян у розробленні проектів таких рішень.

Консультації з громадськістю Регламентується Постановою Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» та Порядком проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженим цією постановою.

Цей Порядок визначає основні вимоги до організації і проведення органами виконавчої влади консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики (далі - консультації з громадськістю). [13]

В обов'язковому порядку проводяться консультації з громадськістю у формі публічного громадського обговорення та/або електронних консультацій з громадськістю щодо проектів нормативно-правових актів, які:

- стосуються конституційних прав, свобод та обов'язків громадян;
- стосуються життєвих інтересів громадян, у тому числі впливають на стан навколишнього природного середовища;
- передбачають провадження регуляторної діяльності у певній сфері;
- визначають стратегічні цілі, пріоритети і завдання у відповідній сфері державного управління (у тому числі проекти державних і регіональних

програм економічного, соціального і культурного розвитку, рішення стосовно їх виконання);

- стосуються інтересів територіальних громад, здійснення повноважень місцевого самоврядування, делегованих органам виконавчої влади відповідними радами;
- визначають порядок надання адміністративних послуг;
- стосуються правового статусу громадських об'єднань, їх фінансування та діяльності;
- передбачають надання пільг чи встановлення обмежень для суб'єктів господарювання та інститутів громадянського суспільства;
- стосуються присвоєння юридичним особам та об'єктам права власності, які за ними закріплені, об'єктам права власності, які належать фізичним особам, імен (псевдонімів) фізичних осіб, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій;
- стосуються витрачання бюджетних коштів (звіти головних розпорядників бюджетних коштів за минулий рік). [13]

Строк проведення таких консультацій з громадськістю визначається органом виконавчої влади і повинен становити не менш як 15 календарних днів. [13]

Інформація, пов'язана з організацією та проведенням консультацій з громадськістю, оприлюднюється у спеціально створеній рубриці «Консультації з громадськістю» офіційного веб-сайту органу виконавчої влади.

Результати проведення консультацій з громадськістю враховуються органом виконавчої влади під час прийняття остаточного рішення або в подальшій його роботі.

Консультації з громадськістю організовує і проводить орган виконавчої влади, який є головним розробником проекту нормативно-правового акта або готує пропозиції щодо реалізації державної політики у відповідній сфері державного і суспільного життя.

Публічне громадське обговорення передбачає організацію і проведення публічних заходів:

конференцій, форумів, громадських слухань, засідань за круглим столом, зборів, зустрічей (нарад) з громадськістю;

Інтернет-конференцій, відео конференцій.

Додатково у рамках публічного громадського обговорення можуть проводитися засідання громадських рад

Пропозиції подаються в усній або письмовій формі, анонімні не приймаються, ведеться протокол, готується звіт

Звіт про результати публічного громадського обговорення та електронних консультацій з громадськістю орган виконавчої влади в обов'язковому порядку доводить до відома громадськості шляхом оприлюднення на своєму офіційному веб-сайті, урядовому веб-сайті «Громадянське суспільство і влада» не пізніше ніж через два тижні після прийняття рішень за результатами обговорення. [13]

У звіті про результати вивчення громадської думки зазначається:

найменування органу виконавчої влади, який організував вивчення громадської думки (вивчав громадську думку);

найменування адміністративно-територіальної одиниці у разі вивчення громадської думки на окремій території;

соціальні групи населення та заінтересовані сторони, вивчення думки яких проводилося;

тема та питання, з яких проводилося вивчення громадської думки;

методи, що застосовувалися для вивчення громадської думки;

ступінь допустимого відхилення від обраної моделі дослідження;

інформація про осіб, що проводили вивчення громадської думки;

узагальнення громадської думки щодо запропонованого вирішення питань, що потребували вивчення громадської думки та її врахування під час прийняття органом виконавчої влади остаточного рішення. [13]

Проведення консультацій з громадськістю — один з необхідних механізмів взаємодії органів влади та громадськості, що сприяє вирішенню важливих

питань державного чи місцевого значення, а також розробці проектів планів просторового розвитку територій (генеральних планів та іншої містобудівної документації). Такий інструмент дає замовникам і розробникам містобудівної документації важливу інформацію про потреби мешканців, їх бачення щодо розвитку території, проблеми, що мають першочергово вирішуватись та бажані можливості. Як зазначено у книзі Йен Гел «Міста для людей»: «...Це дешево, просто, корисно для здоров'я й ощадливо для довкілля – будувати міста для людей...»[14]

Також дуже важливим аспектом просторового планування є демографічне прогнозування, що входить в основні показники розрахунків проектних рішень містобудівної документації.

Наприклад, планувальна модель Києва на довгострокову перспективу розвивається у єдиній відкритій містобудівній системі Київської агломерації – м. Київ та приміські території, що охоплює 10 адміністративних районів, Ірпінську міськраду та 8 міст обласного значення, площею приблизно 1175,74 тис. га. Загальна чисельність населення агломерації прогнозується до 5,2 млн. осіб.

Структура утворення включає урбанізоване ядро, зовнішню зону і окремі сектори. Урбанізоване ядро (в межах Великої кільцевої дороги м. Києва, що будується) складає територія, яка охоплена середньою 40-хвилинною транспортною доступністю до центра м. Києва.

Долина Дніпра з існуючими озеленими територіями одночасно є головною віссю системи розселення та коридору національної екологічної мережі, а також головною планувальною віссю міста. Планувальні осі та планувальні центри формують планувальний каркас Київської системи розселення.

Проектом нового генерального плану розвитку міста Києва передбачено 28,6 млн. кв. метрів житлової площі, що враховувало демографічні розрахунки довоєнного періоду.

На сьогодні демографічні прогнози не є оптимістичними.

Якщо ми дійсно хочемо подолати демографічну кризу, маємо вже зараз, не очікуючи на завершення війни, напрацювати програми зі збільшення народжуваності, забезпечити ефективну законодавчу роботу щодо проблематики репродуктивного здоров'я, гарантувати підтримку міжнародних організацій, відновити роботу промисловості та економіки.

Демографічна політика, що базується на демографічному прогнозуванні, важлива для керування населенням та соціально-економічним розвитком країни. Демографічні прогнози дозволяють визначити потреби в різних сферах, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальний захист, ринок праці та інші.

Демографічні прогнози допомагають у визначенні потреб населення в медичних послугах та ресурсах для них. Це включає планування мережі лікарень та поліклінік, розподіл медичного персоналу та розробку програм профілактики за хворобами, які очікуються більш поширеними в майбутньому.

Прогнози населення допомагають визначити потреби у шкільних закладах та викладачах. Вони також сприяють плануванню вищої освіти, професійного навчання та розвитку освітніх програм відповідно до змін в чисельності та складі населення.

Демографічні прогнози допомагають у визначенні фінансових обов'язків у галузі пенсій та соціального захисту. Вони також допомагають у розробці стратегій для підтримки літнього населення та груп, які потребують допомоги.

Демографічні дані допомагають визначити прогнози щодо працездатного населення, що впливає на ринок праці. Вони також важливі для регулювання міграційної політики та розвитку міграційних стратегій.

Держави можуть розробляти заходи, спрямовані на підтримку сімей та народження дітей, які можуть вплинути на демографічну ситуацію в країні.

Прогнози демографічного росту допомагають у плануванні житлових проектів, інфраструктурних розвитку, транспортних мереж і забезпеченні населенням всієї необхідної інфраструктури.

Демографічні прогнози впливають на розробку економічної політики, бюджетування та стратегії для забезпечення сталого економічного зростання.

Демографічні зміни впливають на соціокультурну сферу, таку як мови, релігійні групи, культурні особливості і багато інше. Політика в цій галузі може враховувати ці зміни та сприяти соціокультурному розвитку.

Всі ці напрями демографічної політики базуються на аналізі демографічних прогнозів та відповідному плануванні, щоб забезпечити стійкий розвиток та задоволення потреб населення у відповідному регіоні чи країні.

Демографічні прогнози допомагають у визначенні потреб у послугах з планування сім'ї, материнського та дитячого здоров'я, щоб забезпечити здоровий та стало зростаючий населення.

Демографічні зміни можуть впливати на навколишнє середовище, використання природних ресурсів і викиди шкідливих речовин. Тому демографічні прогнози важливі для розробки стратегій сталого розвитку та збереження природи.

Зростання або зменшення населення міст може вимагати перегляду міських інфраструктурних проектів, транспортних систем та житлового будівництва. Демографічні прогнози служать основою для розвитку міських планів та стратегій.

Очікуваний ріст кількості літнього населення може потребувати політичних заходів для підтримки старших громадян, включаючи послуги соціального захисту, догляд та житлову інфраструктуру.

Демографічні прогнози враховують міграційні потоки, що допомагає країнам розробити політику для інтеграції мігрантів та підтримки їхніх потреб у новому середовищі.

Кілька країн можуть спільно розробляти демографічну політику для забезпечення спільного розвитку та реагування на демографічні виклики, такі як старіння населення або міграція.

Важливим аспектом демографічної політики є постійний моніторинг та оцінка її ефективності, щоб виправляти стратегії та заходи відповідно до змін у демографічних умовах.

Всі ці напрями демографічної політики важливі для забезпечення сталого розвитку та здатності країни адаптуватися до змін у складі та чисельності населення. Демографічні прогнози слугують основою для розробки політичних заходів, проектів розвитку територій, економічного розвитку, які сприяють покращенню життя громадян і розвитку суспільства.

Світовий досвід місту Київ представила німецька компанія GIZ (розробники генерального плану міста Києва активно співпрацюють з представниками міської адміністрації німецького міста Лейпциг в процесі розробки проекту нового Генерального плану).

«За дорученням Уряду Німеччини, ЄС та інших донорів GIZ підтримує Україну у врегулюванні гострої кризи. При цьому, GIZ перебуває у тісному контакті не лише з Урядом України, а, передусім, з громадами. Завдяки цьому, люди на місцях отримують швидку та безпосередню допомогу, якої вони потребують. Головна увага при цьому приділяється максимальному збереженню соціальної інфраструктури – наприклад, лікарень, закладів шкільної освіти та комунальних центрів». [15]

На сьогодні відповідно до Порядку розроблення, реалізації та моніторингу плану відновлення та розвитку регіонів і планів відновлення та розвитку територіальних громад, що затверджений Кабінетом Міністрів України проходить розробка Плану відновлення та розвитку м. Києва на 24-27 роки.

3.3 Залучення іноземних інвестицій, як інструмент просторового планування

Сутність терміну «іноземні інвестиції» визначено в Законі України «Про режим іноземного інвестування»: «Іноземні інвестиції – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту» [16]. Іноземні інвестиції являють собою всі види майнових і інтелектуальних цінностей, які вкладаються іноземними інвесторами

в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку [17]. При цьому вважати, що інвестування може здійснюватися тільки з метою отримання прибутку, є не зовсім правильним, оскільки вкладення коштів у об'єкти невиробничої сфери можна розглядати як засіб забезпечення нормального функціонування економіки.

Визначення іноземних інвестицій можна сформулювати так: іноземні інвестиції – це грошові кошти, цінні папери, майно та майнові права, результати інтелектуальної діяльності, інші цінності, передбачені чинним законодавством, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності, які не заборонені законом, з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Основна мета іноземних інвестицій полягає у забезпеченні додаткових ресурсів для розвитку економіки та збільшення її конкурентоспроможності.

Згідно із Законом України «Про режим іноземного інвестування» [16] іноземні інвестиції можна здійснювати у вигляді:

- іноземної валюти, що визнається конвертованою Національним банком України;
- валюти України ;
- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;
- акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (прав власності на частку (пай) у статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн), виражених у конвертованій валюті;
- грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань, які гарантовані першокласними банками і мають вартість у конвертованій валюті, підтверджену згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;
- будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, а також підтверджена експертною

оцінкою в Україні, а також легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо;

– прав на здійснення господарської діяльності, а також права на користування надрами та використання природних ресурсів, наданих відповідно до законодавства або договорів, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;

– інших цінностей відповідно до законодавства України [16].

Згідно з чинним законодавством іноземні інвестори можуть здійснювати інвестиції в економіку України в таких формах:

– часткової участі у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств;

– створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств повністю;

– придбання, не заборонене законами України, нерухомого чи рухомого майна, а також будинки, квартири, приміщення, обладнання, транспортні засоби та інші об'єкти власності, шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;

– придбання самостійно або за участю українських юридичних чи фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України;

– придбання інших майнових прав;

– господарської (підприємницької) діяльності на основі угод про розподіл продукції;

– в інших формах, які не заборонені законами України, зокрема без створення юридичної особи на підставі договорів із суб'єктами господарської діяльності України.

Залежно від ступеня контролю над підприємством іноземні інвестиції поділяють на прямі та портфельні.

Прямі іноземні інвестиції – це вкладення іноземних інвесторів у передбачених законом формах, в підприємства (організації) будь-якої організаційно-правової форми, іноземна інвестиція в статутному фонді яких, за його наявності, становить не менше 10 відсотків, з метою отримання прибутку або досягнення корисного результату економічної діяльності. Їх характерними ознаками є те, що інвесторові належить управлінський контроль над підприємствами, і вони виступають у формі акціонерного капіталу і коротко- та довгострокових міжфірмових позик. [18]

Прямі іноземні інвестиції – це, як правило, довгострокове капіталовкладення за кордон, яке здійснюється інвестором з метою отримання безпосереднього впливу на господарську діяльність підприємства, яке існує чи лише буде створене. [18]

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) можуть бути здійснені шляхом здобутку власності в іноземних компаніях, заснування нових компаній в інших країнах або придбання контрольного пакету акцій в існуючих компаніях. ПІІ сприяють розвитку міжнародної торгівлі та зміцненню економічних зв'язків між країнами, а також можуть сприяти технологічному та соціальному розвитку країн.

Портфельні інвестиції – це стратегія інвестування, яка полягає в розподілі грошових коштів між різними інвестиційними активами, такими як акції, облігації, нерухомість, фонди, тощо. Метою портфельних інвестицій є зменшення ризику шляхом розподілу коштів між різними видами активів, що зменшує вплив будь-яких негативних змін на один вид активу, на загальний результат інвестора.

При формуванні портфеля інвестор зазвичай звертає увагу на свої цілі, ризикотерпіння, строк інвестування та інші фактори, які впливають на рішення про розподіл коштів між різними активами. Крім того, інвестор може використовувати різні стратегії портфельного інвестування, такі як активний або

пасивний менеджмент портфеля, ручне або автоматизоване управління активами, інвестування у фонди індексів, тощо.

Однією з переваг портфельних інвестицій є зменшення ризику, оскільки різноманітність активів допомагає знизити вплив негативних змін на один вид активу на загальний результат інвестора. Крім того, портфельні інвестиції дозволяють інвесторам збалансувати ризик та дохід від інвестування та отримати більш стабільний результат.

Залучення до національної економіки України іноземних інвестицій в умовах гострого фінансового дефіциту – дуже важлива справа. Іноземні інвестиції можуть мати значний вплив на економіку України, як позитивний, так і негативний.

Основні позитивні наслідки іноземних інвестицій для економіки України включають:

1. ПІІ забезпечують трансфер технології, ноу-хау, передових методів управління та маркетингу;
2. ПІІ можуть сприяти появі нових сучасних технологій;
3. Розвиток сектора з іноземною участю має мультиплікативний ефект для всієї економіки, тому що супроводжується залученням до нього місцевих ресурсів;
4. Перевагами ПІІ є податкові надходження, що є чинником поповнення бюджету. Іноземні фірми, що працюють на експорт, збільшують експортні доходи країни-реципієнта.
5. ПІІ, які спрямовані в нові або недостатньо розвинені сфери економічної діяльності, можуть бути чинником диверсифікованості національної економіки;
6. Збільшення обсягів ПІІ сприяє заміщенню відносно «коротких» (портфельних і боргових) капіталів більш «довгими», що за інших рівних умов веде до підвищення стійкості платіжного балансу та фінансової стабільності;
7. ПІІ сприяють загальній соціально-економічній стабільності й зниженню рівня економічної злочинності, стимулюючи виробничі інвестиції в матеріальну базу;

8. ПІІ не спричиняють зростання зовнішнього боргу;

9. Залучення іноземних фахівців. Іноземні інвестори можуть привернути в Україну висококваліфікованих фахівців, що допоможе підвищити рівень знань та кваліфікації українських працівників;

10. Збільшення обсягів експорту. Іноземні інвестиції можуть сприяти розвитку експортного потенціалу України, що збільшить кількість вивезених товарів та послуг.

11. Збільшення капіталовкладень та розвиток підприємництва. Іноземні інвестиції допомагають залучати додаткові кошти для розвитку підприємств в Україні, що може призвести до зростання виробництва та збільшення зайнятості.

При цьому слід мати на увазі, що ПІІ мають і певний негативний вплив на економіку країни – одержувача іноземного капіталу:

1. В умовах регулярного надходження інвестицій через певний час починається відтік доходів від вкладень, іноді більший, ніж самі інвестиції;

2. Недосконалість податкового законодавства й надмірно-ліберальна зовнішньоекономічна політика сприяли розробці як резидентами, так і нерезидентами витончених схем укриття прибутку;

3. Транснаціональні корпорації стримують економічний розвиток коли скуповують вітчизняні підприємства з метою усунення конкурентів, активно втручаючись в законотворчі процеси в країні, ігноруючи у деяких випадках її екологічне й трудове законодавство й покладаються, головним чином, на закордонних постачальників;

4. ПІІ найчастіше не сприяють поліпшенню структури нагромадження й виробництва в приймаючій країні, оскільки іноземні фірми переводять за кордон переважно ті технології і устаткування, які в їхній країні втратили статус новітніх;

5. Існує ризик витіснення національних виробників;

6. У випадку масштабного перепаду в прибутковості різних секторів національної економіки все більша частка ПІІ може концентруватися в експортно-сировинному секторі;

7. У випадку здійснення ПІІ через злиття й поглинання, перехід компаній до іноземних власників може привести до переключення грошових потоків на закордонних фінансових посередників;

8. Іноземні підприємства можуть суворо експлуатувати місцеві сировинні ресурси, а також можуть бути екологічно шкідливими для навколишнього середовища й здоров'я громадян;

9. Значні обсяги ПІІ можуть призвести до збільшення залежності країни від іноземного капіталу [4] (ризик втрати контролю над економікою, іноземні інвестори можуть здійснювати домінуючий вплив на економіку України та контролювати ключові галузі);

10. Якщо іноземні інвестори здійснюють домінуючий вплив на економіку України, це може привести до залежності від них, що може негативно вплинути на розвиток української економіки;

11. Іноземні інвестори можуть зосереджувати свої інвестиції в окремих галузях, що може призвести до нерівномірного розвитку економіки та посилення регіональних нерівностей.

Особливості залучення іноземних інвестицій в Україну полягають в тому, що це процес, який потребує певних умов та викликає ряд викликів і проблем. Основними особливостями залучення іноземних інвестицій в Україну є:

- стабільні темпи зниження позицій України в глобальному інвестиційному середовищі, пов'язані з військовими діями;
- зростання боргового навантаження на бюджет;
- виснаження міжнародних резервів;
- незначні обсяги іноземних інвестицій та зниження їх надходження у формі прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу);
- географічна структура іноземного інвестування залишається достатньо стабільною;
- глибокі диспропорції існують у розподілі інвестицій за галузями.

Для регіональної структури прямих іноземних інвестицій характерна суттєва диференціація:

1. Іноземні інвестори шукають країни зі стабільною економікою та стабільною політичною ситуацією, оскільки це зменшує ризики їх інвестицій. Україна повинна забезпечити стабільність в усіх сферах, що є передумовою для приваблення іноземних інвестицій.

2. Україна повинна створити сприятливі умови для інвестицій, такі як прозорість законодавства, належний захист прав власності, зниження адміністративних бар'єрів для інвесторів, належне регулювання ринків тощо.

3. Іноземні інвестори шукають країни з кваліфікованою робочою силою, що може забезпечити високу якість виробництва. Україна повинна створити умови для підвищення рівня кваліфікації своїх робітників та забезпечити належний рівень оплати праці.

4. Інфраструктура є важливим фактором для залучення іноземних інвестицій, оскільки вона забезпечує необхідні умови для ведення бізнесу. Україна повинна забезпечити розвиток транспортної, енергетичної, телекомунікаційної інфраструктури.

Отже, іноземні інвестиції можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на економіку України. Щоб забезпечити позитивні наслідки, необхідно створювати відповідні умови для приваблення інвестицій, контролювати діяльність іноземних інвесторів та забезпечувати дотримання екологічних та соціальних стандартів.

Тем не меш маємо суттєвий практичний приклад співпраці, а саме:

Київ підписав меморандум із Європейським інвестиційним банком про співпрацю в реалізації міських інвестиційних інфраструктурних проєктів та залучення фінансових ресурсів на першочергову підтримку критичної інфраструктури столиці. Сторони домовились про співпрацю у підготовці, фінансуванні та реалізації потенційних інвестиційних проєктів, реалізація яких є пріоритетною для міста Києва у період війни та пов'язаних із нею обмежень. Зокрема, йдеться про можливість закупівлі послуг для модернізації рухомого складу Київського метрополітену, як проєкт для пріоритетних інвестицій, орієнтованою вартістю 450 мільйонів євро, сказано в документі. Сьогодні за

участю Європейського інвестиційного банку готується до реалізації проєкт «Київський міський електротранспорт», впровадження якого розпочнеться у 2023 році.

Крім того, у рамках Інвестиційного форуму міста Києва-2022 досягнуто домовленості з Європейським Банком Реконструкції та Розвитку щодо підготовки проєктів у напрямках енергетичної безпеки, фінансуванні екстреної ліквідності комунальних активів, компенсації втрат імпорту та інших заходів для забезпечення стійкості і стабільної життєдіяльності української столиці, орієнтовною вартістю 100 млн. євро.

Щодо передумов, з інвестиційного паспорту Києва:

«капітальні інвестиції у 2021 році – 170,1 млрд грн (32,2% від загального обсягу по Україні); прямі інвестиції (інструменти участі в капіталі) станом на 31.12.2021 – 17219,2 млн дол. Інвестиції надійшли зі 104 країн світу. Майже 62% загального обсягу надходжень прямих інвестицій належить інвесторам з: Нідерландів – 24,7%, Великої Британії – 5,9%, Кіпру – 25,6%, Австрії – 4,4%».[19]

Приклади масштабних інвестиційних проєктів, що реалізуються [20]:

1. Створення велосипедної мережі «bikesharing» в місті Києві.

Пунктів прокату – 264 од.

Загальна кількість велосипедів 2000 од.

Інвестор ТОВ «БАЙК-НАУ».

Об'єм інвестицій 33,4 млн грн. [20]

2. Комплекс заходів з благоустрою та облаштування зупинок громадського транспорту в місті Києві.

Сучасними конструкціями будуть облаштовані 1199 існуючі зупинки громадського транспорту. Об'єм інвестицій складає не менше 430,8 млн. грн.

Завдання проєкту:

приведення всієї інфраструктури на зупинках громадського транспорту до єдиного архітектурного виду;

забезпечення утримання зупинок в належному технічному та санітарному стані;

забезпечення освітлення, встановлення урн для сміття та електронного інформаційного табло на кожній зупинці;

забезпечення комфортних умов для людей з обмеженими фізичними можливостями. [20]:

3. Будівництво житлового будинку з об'єктами соціально-культурного призначення та підземним паркінгом по вул. Лук'янівській (між вул. Глибочицькою) в Шевченківському районі м. Києва. Об'єм інвестицій 1 млрд грн.

Земельна ділянка 0,14 га;

Загальна площа приміщень будинку: 9 116,4 кв.м;

Поверховість 17+2 цокольних поверхи;

Загальна кількість квартир 110;

Загальна площа квартир 6 189 м²;

Загальна площа нежитлових приміщень 512,9 м²;

Площа технічних та допоміжних приміщень: 1 556,7 м²;

Загальна площа паркінгу на 19 м/м: 857,8 м²;

Інвестор: ТОВ «ЛЮКС-А» Об'єм інвестицій: 90,7 млн. грн. [20]:

Київ – це столиця України, одне з найбільших міст країни та центр її політичного, економічного та культурного життя. Місто має значний потенціал для залучення прямих іноземних інвестицій, оскільки воно має розвинену інфраструктуру та кваліфіковану робочу силу. За даними Національного банку України, в 2021 році обсяг прямих іноземних інвестицій в Україні склав \$2,9 млрд, що на 35,4% більше, ніж у 2020 році. При цьому, Київ є одним з найбільш привабливих міст для іноземних інвесторів в Україні.

Одним з головних напрямків ПІІ в Києві є нерухомість. Іноземні інвестори активно інвестують у будівництво житлових та комерційних об'єктів, оскільки попит на нерухомість в місті є досить високим.

Також важливим напрямком ПІІ в Києві є інформаційні технології. У місті діє значна кількість ІТ-компаній, що привертає іноземних інвесторів, які бажають інвестувати в цей перспективний сектор.

Окрім того, в Києві розвивається туристичний сектор, що також може бути привабливим для іноземних інвесторів.

Отже, Київ має значний потенціал для залучення прямих і непрямих іноземних інвестицій. Проте, для успішного залучення інвестицій необхідно вирішувати проблеми, що виникають у місті, такі як корупція, недостатня розвиненість інфраструктури, високі податки та інші. Також важливо проводити інформаційну роботу серед іноземних інвесторів, щоб привернути їхню увагу до можливостей, які надає Київ. Це, насамперед, є задачею просторового планування розвитку територій, також за рахунок розробки містобудівної документації.

Одним з прикладів успішного залучення іноземних інвестицій в Києві є будівництво "Skyline" - комплексу бізнес-класу, в який інвестує міжнародний фонд Dragon Capital. Проєкт передбачає будівництво 12-ти будівель, які об'єднуються в єдиний комплекс. Цей проєкт дозволяє створити нові робочі місця та збільшити привабливість Києва для іноземних інвесторів.

Також важливо зазначити, що іноземні інвестиції можуть мати не тільки позитивний вплив на тільки економіку Києва, але і на соціальний розвиток міста. Наприклад, іноземні інвестори можуть фінансувати ремонт та реконструкцію історичних пам'яток, підтримку культурних та освітніх проєктів, що також сприятиме розвитку міста та збільшенню його привабливості для жителів та туристів.

Отже, залучення прямих та непрямих іноземних інвестицій в Київ є важливим завданням для економічного та соціального розвитку міста. Необхідно створити сприятливі умови для інвестування, пропагувати можливості міста серед іноземних інвесторів та підтримувати проєкти, які можуть стати привабливими для інвесторів. При цьому, важливо збалансувати інтереси інвесторів та місцевої громади, щоб забезпечити сталість та розвиток проєктів.

Крім того, для залучення іноземних інвестицій до Києва необхідно розвивати інфраструктуру міста. Це може включати в себе будівництво нових доріг, залізничних та авіаційних вузлів, реконструкцію транспортної інфраструктури, будівництво та модернізацію енергетичних об'єктів та інше. Такі заходи допоможуть збільшити привабливість міста для іноземних інвесторів та забезпечити стабільний розвиток економіки Києва.

Важливо вирішувати проблеми, які становлять перешкоду для залучення іноземних інвестицій в Київ. Однією з таких проблем є корупція. Для того, щоб іноземні інвестори відчували впевненість в тому, що їхні інвестиції будуть захищені, необхідно забезпечувати чесні та прозорі умови інвестування. Також необхідно знизити рівень бюрократії та спростити процедури відкриття та реєстрації бізнесу, що сприятиме залученню іноземних інвестицій.

Для цього можуть бути розроблені різні програми та проекти сприяння залученню іноземних інвестицій, зокрема, інформаційно-консультаційні центри, підтримка підприємництва, обмін досвідом з містами-партнерами тощо.

Отже, прямі іноземні інвестиції в Києві можуть стати важливим ресурсом для розвитку міста та забезпечення його сталого розвитку. Для залучення іноземних інвестицій необхідно створювати сприятливі умови для інвестування, розвивати інфраструктуру, розв'язувати проблеми, які становлять перешкоду для інвестування, та реалізовувати більш широкую стратегію розвитку міста.

3.3.1 Зміна соціально-економічного стану в Україні та його вплив на загальний інвестиційний клімат у країні

На сьогодні Україна стала брендом: нас вже знають у світі, нашими військовими захоплюються. Тож можна очікувати, що згодом це стане добрим підґрунтям для залучення закордонних інвестицій, як зазначає відкритий он-лайн ресурс «Будуй своє» (програма підтримки підприємництва, створена Ощадбанком України).

Дмитро Шварц, у своїй публікації на інтернет-сторінці інформаційного агенства «Уніан», зазначає, що: «Українська влада неодноразово заявляла про наміри суттєво збільшити обсяги залучення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку. Але якщо у мирний час невиконання цієї обіцянки можна було чимось компенсувати, то в умовах війни залучення додаткових коштів є питання виживання самої держави».

Питання залучення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку було наріжним каменем майже кожного українського уряду. Не стала винятком і нинішня влада.

Так, у програмі діяльності уряду Олексія Гончарука були плани залучити протягом п'яти років 50 млрд доларів, що мало б стимулювати зростання валового внутрішнього продукту України на 40 відсотків.

Нинішній прем'єр-міністр Денис Шмигаль разом зі своїм Кабінетом міністрів минулого року запропонував реалізувати Національну економічну стратегію-2030. Вона передбачала, що ВВП на душу населення зросте не менш як до 10 тисяч доларів з близько 5 тисяч за підсумками 2021 року, а чистий приплив прямих іноземних інвестицій в Україну з 2025 року складатиме не менш як 15 млрд доларів на рік.

Також можна згадати, що Верховна Рада України два роки тому ухвалила закон про так званих «інвестиційних нянь» (Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні»), який ініціював президент Володимир Зеленський.

Тобто, плани були наполеонівські, але вони, як то часто буває, не витримали зіткнення з українською реальністю. Авжеж, значним негативним фактором була пандемія коронавірусу, проте мало хто з експертів сподівався, що без інституційних реформ, незалежних судів та ефективної боротьби з корупцією іноземці матимуть бажання ризикнути своїми коштами в Україні. А після широкомасштабного вторгнення варварської Росії на нашу землю і без того не висока інвестиційна привабливість вітчизняної економіки стрімко попрямувала до нуля.

Голова уряду Денис Шмигаль очікує, що перші інвестиції будуть зроблені вже до кінця цього року.

За його словами, допомогти цьому має пілотний проєкт страхування від військових ризиків, який Україна реалізує разом із Багатостороннім агентством з гарантування інвестицій (MIGA), що належить до групи Світового банку. На цю ініціативу наша держава отримала від MIGA 30 млн доларів, і, як впевнений голова уряду, залученням лише цього агентства справа не обмежиться:

«Я переконаний, що до кінця року ми доповнимо цілим рядом міжнародних агенцій інших країн ці можливості, і міжнародні або іноземні інвестори будуть заходити в Україну під час війни», – заявив прем'єр-міністр.

У своїй статті для інформаційного ресурсу «Економічна правда» Ігор Гужва розповів наступне. У Верховній Раді зареєстрований проєкт закону № 9015 щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків.

Суть документу проста – він дозволяє Експортно-кредитному агентству (ЕКА) здійснювати страхування інвестицій українських підприємств від ризиків, які можуть бути спричинені збройною агресією, бойовими діями та/або тероризмом.

Кабміну і Національному банку закон доручає у тримісячний строк запровадити необхідні нормативні акти для того, щоб він запрацював.

Чому цей крок дуже важливий і потрібний саме зараз? Ми розуміємо, що ніхто не стане інвестувати відчутні гроші у новий завод, в який завтра може прилетіти ворожі ракета або дрон.

Втім ми не можемо заморозити розвиток економіки до кінця війни. Бо інакше звідки брати робочі місця, податки, ресурси для оборони?

Україна – не перша країна, яка стикається з цією проблемою. І світ вже має механізм для її вирішення. Як свідчить міжнародний досвід, уряди багатьох країн забезпечують страхування інвестицій від воєнних ризиків через спеціалізовані установи.

Найвідоміша така установа – це багатостороннє агентство гарантій інвестицій (MIGA), яке є підрозділом Групи Світового банку.

Агентство сприяє прямим інвестиціям у країни, що розвиваються, страхуючи інвесторів від некомерційних ризиків. До таких ризиків відносяться експропріація, війна або громадські заворушення.

MIGA підтримує інвестиції в інфраструктуру, енергетику, телекомунікації та виробництво. Станом на 2021 рік її загальний страховий портфель складав приблизно \$12,3 млрд у понад 160 країнах.

Ще одна відома корпорація – OPIC була заснована в 1971 році. Її ключовою функцією було страхування політичних ризиків для американських інвесторів в країнах з підвищеними політичними ризиками.

За час свого існування OPIC підтримала понад \$200 млрд. інвестицій у понад чотирьох тисячах проєктів, сформувала приблизно \$76 млрд. експорту США та підтримала понад 278 тисяч робочих місць в Америці.

Страхування інвестицій від воєнних ризиків доступне в багатьох інших країнах світу. Воно має місце у Великобританії, Японії, Німеччині, Франції, Канаді, Австралії, Ізраїлі тощо.

В цих країнах держустанови, що забезпечують страхування, як правило, пов'язані з міністерством фінансів або є спеціально створеними незалежними організаціями.

Окремо треба відзначити Ізраїль. Уряд цієї країни задекларував, що конфлікти не мають ставати на заваді економічному розвитку. Саме економіка допомагає успішно захищатися від ворогів. Тому Ізраїль зробив усе, щоб стати державою з потужною економікою з розвиненими технологіями.

3.3.2 Перспективні напрямки залучення іноземних інвестицій для розвитку територіальних громад

Залучення іноземних інвестицій може стати важливим інструментом для розвитку територіальних громад. Ось декілька перспективних напрямків, які можуть привернути інвесторів:

1. У вітчизняному агропромисловому секторі (АПК) існує низка проблем, зокрема неефективне використання землі та повільне впровадження новітніх технологій. З приходом іноземних інвесторів у цю галузь та запровадженням ними новітніх технологій обсяги виробництва та експорту могли б істотно зрости та принести прибутки інвесторам. Інвестиції в сільське господарство можуть допомогти підвищити виробництво продуктів харчування на місці, зменшити залежність від імпорту та сприяти розвитку експорту. [21]

2. Ще однією перспективною для інвестування галуззю є авіабудування. Кабінет міністрів України схвалив Стратегію відродження українського авіабудування до 2030 року. Україна – одна з небагатьох країн світу, що має можливості повного циклу виробництва авіаційної техніки і в такій продукції існує потреба. [21]

3. Значний потенціал Україна має у виготовленні сільськогосподарської техніки. Зокрема, в Харкові виробляють різні моделі тракторів та двигунів для самохідних комбайнів, в Одесі – тракторні плуги, в Дніпрі та Тернополі – бурякозбиральні комбайни, Херсоні – зернозбиральні комбайни, Кропивницькому – сівалки тощо.

При наявності іноземного інвестування Україна матиме можливість розвивати сільськогосподарські кластери, які б сприяли проектуванню, розробці та виготовленню агротехніки [21].

4. Сприятливі можливості для інвестування існують і в секторі альтернативної енергетики, оскільки Україна має запаси сировини та кваліфіковані кадри, які володіють необхідними технічними знаннями. Зокрема, за оцінками уряду існує потенціал щорічного виробництва сонячної енергії в Україні у 4 ГВт. Щодо вітроенергетики, то за оцінкою експертів, південні регіони України завдяки швидкості вітру ідеально підходять для її розвитку. Інвестиції в сонячні електростанції, вітрові турбіни та інші типи відновлювальної енергії можуть створити нові робочі місця та зменшити залежність від імпортованої енергії. [21]

5. Сільськогосподарські та лісові відходи, обсяги яких в Україні зростають, можуть стати ключовим ресурсом для виробництва тепла на основі біомаси. [21]

6. Стрімкого розвитку набуває галузь інформаційних технологій. На даний час Україна є центром із розробки програмного забезпечення у Східній та Центральній Європі і займає четверте місце за експортом ІТ-продуктів і послуг у світі [22]. На сьогодні ринок ІТ є одним із найперспективніших. Інвестиції в створення інфраструктури для ІТ-компаній, підтримка стартапів та інноваційних проєктів можуть залучати талановитих молодих фахівців та створювати нові робочі місця.

7. Інфраструктура – інвестиції в будівництво і реконструкцію доріг, мостів, аеропортів, залізниць та інших об'єктів інфраструктури можуть підвищити привабливість території для бізнесу та інших інвесторів.

8. Туризм – розвиток туризму може стати джерелом додаткових доходів для територіальних громад. Інвестиції в готельні комплекси та туристичну інфраструктуру можуть привернути більше туристів та створити нові робочі місця.

9. Медична сфера – інвестиції в медичну сферу можуть допомогти розвивати медичний туризм, залучати фахівців та створювати нові робочі місця. Інвестиції можуть бути спрямовані на будівництво та обладнання нових лікарень, розвиток діагностичних центрів та розробку нових методів лікування.

10. Виробництво – інвестиції в промисловість та виробництво можуть сприяти створенню нових робочих місць та підвищенню виробничого потенціалу територіальних громад. Інвестиції можуть бути спрямовані на відкриття нових підприємств, модернізацію існуючих виробництв та залучення нових технологій.

Важливо зазначити, що залучення іноземних інвестицій повинно бути відповідальним та обґрунтованим процесом. Потрібно проводити аналіз потенційних ризиків та вигід, залучати інвестиції в раціональні проєкти та забезпечувати захист прав інвесторів.

Наприклад для територіальної громади Ірпіня, будуть актуальні наступні напрямки:

Використання лісових відходів для виробництва тепла на основі біомаси, бо на території громади існує Діброва (велике лісове господарство з цехами з переробки деревини, площа лісництва – 3765 гектарів);

Інвестування в АПК (неподалік, у Козинцях розташоване відділення Українського науково-дослідного інституту картопляного господарства, який має 1,2 тис. га сільськогосподарських угідь, у т. ч. 1 тис. га орної землі. На дослідних полях інституту вирощують нові сорти картоплі). Ресурси такого господарства можливо використовувати для розвитку АПК. Є можливість виводити нові сорти овочевих культур (наявність родючих земель та кваліфікованих фахівців);

розвиток інформаційних технологій (середній вік мешканців громади 42 роки, багато молоді з вищою освітою, в тому числі в сфері ІТ).

Тому найважливішим завданням країни сьогодні є створення сприятливих, безпекових, соціально-економічних умов, що вплине на збільшення відсотку населення, що забажає повернутися в Україну.

Стабілізація і розвиток просторового планування в Україні значною мірою залежать від того, наскільки ефективною є інвестиційна діяльність, яка в змозі забезпечити стабільний економічний розвиток. У цьому велику роль відіграє держава, яка за допомогою методів економічного регулювання може цілеспрямовано впливати не тільки на формування внутрішніх та приплив зовнішніх інвестицій, а й створити умови для їх спрямування в реальний сектор економіки. Розв'язання проблеми інвестування надасть змогу забезпечити прогресивну реструктуризацію на всіх рівнях, перехід до високорозвиненої економіки, тобто до інноваційного розвитку.

Іноземним інвесторам потрібно сприяти у здійсненні інвестицій в наступних формах: участь іноземних інвесторів у підприємствах України; створення підприємств, які повністю належать іноземним інвесторам; придбання

діючих підприємств; придбання рухомого та нерухомого майна (земельні ділянки, будинки, обладнання, транспорт, тощо)

Найбільш привабливою для інвестування, як і у минулі роки, залишається українська промисловість, але це не єдина галузь, що виявляється привабливою для інвестування.

На сьогодні в Україні існує ряд інвестиційно привабливих факторів, що сприяють розширенню її інвестиційних зв'язків (врегульовані деякі законодавчі питання щодо інвестування, кваліфікована робоча сила, науковий потенціал, розвинена інфраструктура тощо).

Існує і ряд проблемних питань над вирішенням яких держава працює, використовуючи досвід інших країн.

Залучення іноземних інвестицій може стати важливим інструментом для розвитку територіальних громад. У роботі визначено декілька перспективних напрямків, які можуть привабити інвесторів: агропромисловий сектор, авіабудування, виробництво сільськогосподарської техніки, альтернативна енергетика, галузь інформаційних технологій, а також інвестиції в будівництво і реконструкцію доріг, мостів, аеропортів, залізниць та інших об'єктів інфраструктури та інші.

Отже, для поживлення процесу іноземного інвестування слід вжити ряд заходів як на державному, так і на регіональному рівні. Розроблені стратегії розвитку регіонів повинні бути науково обґрунтованими, реальними, і їх виконання повинно контролюватися. Це є однією із передумов залучення і ефективного використання іноземних інвестицій з якомога меншим негативним їх впливом на економіку держави. Подальші дослідження доцільно проводити у напрямку розробки шляхів мінімізації негативних аспектів залучення іноземних інвестицій.

Україна має великий потенціал, але дуже потребує участі та підтримки світового суспільства, особливо в сучасних умовах. Спільними зусиллями ми швидко відновимо економіку, відбудуємо країну та вийдемо на новий конкурентноспроможний рівень.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження в межах підготовки кваліфікаційної магістерської роботи зроблено наступні висновки:

Теоретичний аналіз виявляє деякі закономірності та недосконалість взаємодії органів публічної влади в просторовому плануванні.

Міжнародний досвід надає дуже цінну інформацію про ефективні моделі співпраці між органами публічної влади.

Взаємодія між органами публічної влади в процесі просторового планування розвитку територій полягає в обговоренні і узгодженні цілей і завдань розвитку міста, селища, села, а також у вирішенні питань фінансування, інфраструктури, екології, економічного розвитку, залучення інвестицій та інших аспектів життєдіяльності громади певної території. Важливою складовою цієї взаємодії є врахування потреб і думок місцевого населення та громадськості, щоб забезпечити сталість прийняття рішень, які краще відповідають потребам міста і його мешканців.

Рекомендації:

Рекомендується розглянути внесення змін до чинного законодавства в галузі міського планування для підвищення ефективності взаємодії органів публічної влади.

Органи публічної влади повинні вивчити успішні міжнародні практики та адаптувати перевірені моделі співпраці до українського контексту та впровадити їх в роботу над просторовим плануванням.

Процеси просторового планування в Україні можуть здобути відкритість та участь громади, сприяючи відчуттю власності та розумінню.

З урахуванням впливу іноземних інвестицій на просторовий розвиток рекомендується розробити політику, яка стимулює та регулює такі інвестиції, особливо в умовах нестабільності, таких як воєнний стан.

Загалом ці висновки та рекомендації спрямовані на поліпшення процесу просторового планування в Україні, сприяючи сталому розвитку та ефективній співпраці між органами публічної влади, громадою та бізнес-середовищем.

Таке дослідження, в умовах теперішнього часу є дуже актуальним, та є важливою складовою для забезпечення ефективного і сталого розвитку територій. У реаліях України цей процес регулюється законодавством та залучає різні органи та інституції.

Головною метою просторового розвитку є створення (організація) простору, як середовища для функціонування (життя) відповідної громади, що працює, навчається, відпочиває, розважається, розвивається, є цікавою для відвідання туристів, екологічною та (відповідно до вимог сучасного суспільства) цифрофізованою.

Тому взаємодія органів публічної влади, громадськості, бізнесу та інших зацікавлених сторін між собою є ключовою у процесі просторового планування розвитку територій. Це допомагає забезпечити більш ефективний та сталий розвиток, який враховує потреби і інтереси всіх зацікавлених сторін.

Як сказав президент України Володимир Зеленський: «Відбудувати Україну – це відновити принципи життя, відновити простір життя, відновити те, що робить людей людьми. ...Звичайно, йдеться не лише про відновлення матерії життя, а й про інституційний розвиток. Наша держава стала кандидатом на вступ у Європейський Союз... Ми маємо ще посилити наші інституції, ми маємо ще оновлювати стандарти життя... І відбудова України стане для нас усіх такою ж великою реформою, бо ми всі разом об'єднаємо демократичний світ настільки, що кожен побачить: світогляд вільних людей завжди перемагає. Світ побачить, що ніхто й ніколи не зможе досягнути війною своїх цілей».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. URL: Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=75>.
2. Доручення Київського міського голови В. Кличка від 25.10.2023 № 1038.
3. Звіт Департаменту економіки та інвестицій про відрядження до м. Мілан (Італійська Республіка) у період з 28.10.2023 року.
4. ДБН Б.1.1-14:2012 «Склад та зміст детального плану території»: Наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 12.03.2012 № 107.
5. Порядок проведення громадських слухань щодо проєктів містобудівної документації на місцевому рівні: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 року № 555. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/244302505>.
6. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20 березня 2018 року № 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>.
7. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17 лютого 2011 року (поточна редакція від 01.10.2023) № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>.
8. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 року (поточна редакція від 31.03.2023) № 687-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>.
9. Стаття В. В. Докаленко, аспірантки кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування Дніпровського державного аграрно-економічного університету (Докаленко В. В. «Механізми взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в умовах децентралізації влади в Україні». Науковий збірник (правонаступник наукового збірника «Вісник Академії митної служби України. Серія: «Державне управління»). 2021 рік. № 1 (28). Сторінки – 27-35).
10. Сайт Ірпінської територіальної громади. URL: <https://imr.gov.ua/>.

11. ДБН Б.1.1-15:2012 «Склад та зміст генерального плану населеного пункту»: наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 13.07.2012 № 358.

12. Сайт Київгенплан: URL: <https://kyivgenplan.grad.gov.ua/>.

13. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.06.2023 (поточна редакція) № 996-2010-п: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>.

14. Йен Гел Міста для людей. К.: Основи, 2018. 304 с.

15. Сайт компанії GIZ: URL: <https://www.giz.de/en/worldwide/32413.html>.

16. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 17.08.2022 (поточна редакція) № 93/96-ВР: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

17. Фінанси підприємств: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с.

18. Реверчук С.К., Реверчук Н.Й., Скоморович І.Г. та ін. Інвестологія: наука про інвестування: Навч. посібник К.: Атіка, 2001. 264 с.;

19. Інвестиційний паспорт Києва. URL: <https://investinkyiv.gov.ua/uploads/files/investment-passport-ukraine.pdf>;

20. Сайт Київського інвестиційного агенства. URL: <https://investinkyiv.gov.ua/>;

21. П`ять галузей української економіки, які чекають на інвестиції. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/397755/5-galuzej-ukrayinskoyi-ekonomiky-yaki-chekayut-na-investytsiyi>;

22. Комса К.Р., Гребеник К.М. Світовий ринок ІТ: місце України на ньому. URL: <https://mind.ua/publications/20178608-svitovij-rinok-it-m>.

23. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР (поточна редакція від 03.08.2023): URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

24. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко / Асоціація міст України – К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 256 с.

25. Просторове планування в Україні. Державно-управлінський аспект: Стаття О. Лесик / О. Тодорова № 4 (10) (2021): Наукові перспективи DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-4\(10\)-88-105](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-4(10)-88-105)

26. О. Жовква. Архітектура православних духовних навчальних закладів України./ Під наук. керівн. і заг. ред. В. І. Єжова. - Чернівці: ТОВ «Друк Арт», 2009. - 192с.: іл.

27. І. Салій. Обличчя столиці в долях її керівників. Видавництво «Довіра», 2008 рік.

28. Історико-містобудівні дослідження Києва / За ред. Вечерського В. В.; відп. за вип. Сердюк О. М. - К.: 2011. - 454 с.; 147 іл. - Бібліогр.: с. 244-277. (Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень).

29. Київпроект: 70 років / Авт.-упоряд.: М. Б. Кальницький, В. Л. Суворов, за заг. ред І. П. Гордєєва, К. П. Кафієва, О. Л. Овдія; Редкол.: І. П. Гродєєв (голова) Б. Л. Єрофалов, Н. Г. Зенькович та ін. - Київ: видавничий дім А+С, 2007. - 248 с.: іл. - (У надзаг.: ВАТ Київпроект).

30. ДБН Б.1.1-15:2012 «Склад та зміст генерального плану населеного пункту»: наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 13.07.2012 № 358.

31. ДБН Б.1.1-14:2021 «Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні»: наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 30.12.2021 № 367.

32. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.

33. Про деякі питання Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів: Постанова кабінету міністрів України від 25.06.2020 № 614-2020-п: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-%D0%BF#Text>.

34. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 (поточна редакція від 08.10.2023) № 1264-ХІІ: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.

35. Про Генеральну схему планування території України: Закон України від 07.12.2002 № 3059-ІІІ (поточна редакція від 18.11.2012): URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3059-14#Text>.

36. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Законі України від 18.03.2004 № 1629-ІV (поточна редакція від 04.11.2018): URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>

37. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 № 4004-ХІІ (поточна редакція від 01.10.2023): URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text>.

38. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 № 2456-ХІІ (поточна редакція від 24.08.2023): URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>.

39. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 21.05.1999 № 586-ХІV (поточна редакція від 03.08.2023): URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>.

40. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text>.

41. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 № 1621-ІV (поточна редакція від 31.03.2023): URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text>.

42. Про внесення змін до деяких законодавчих актів у зв'язку з ратифікацією Україною Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля: Охруцька Конвенція від 25.06.1998 № 994_015 (поточна редакція від 27.05.2005): URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text.

43. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>.